

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

SPREMEMBA PRORAČUNSKE POLITIKE EVROPSKE UNIJE OB NJENI ŠIRITVI

Ljubljana, februar 2004

NEJA LAH

IZJAVA

Študentka Neja Lah izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Aleksandra Aristovnika in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis:

KAZALO

KRATICE TUJIH IZRAZOV

1 UVOD	1
2 PRORAČUN EVROPSKE UNIJE	2
2.1 KRATKA ZGODOVINA EVROPSKEGA PRORAČUNA	2
2.2 OSNOVNA NAČELA EVROPSKEGA PRORAČUNA	6
2.3 PROCES SPREJEMANJA EVROPSKEGA PRORAČUNA	7
2.4 SESTAVA EVROPSKEGA PRORAČUNA	9
2.4.1 STRUKTURA PRIHODKOV	9
2.4.1.1 TRADICIONALNI LASTNI VIRI (TLV)	9
2.4.1.2 SREDSTVA IZ NASLOVA DAVKA NA DODANO VREDNOST (DDV)	10
2.4.1.3 SREDSTVA IZ NASLOVA BRUTO NACIONALNEGA PROIZVODA (BNP)	11
2.4.2 IZDATKOVNA STRAN	11
2.4.2.1 IZDATKI ZA KMETIJSTVO	11
2.4.2.2 IZDATKI ZA STRUKTURNE OPERACIJE	13
2.4.2.3 NOTRANJE POLITIKE	15
2.4.2.4 IZDATKI ZA ZUNANJE DELOVANJE	15
2.4.2.5 ADMINISTRATIVNI IZDATKI	15
2.4.2.6 REZERVE	15
2.4.2.7 PREDPRISTOPNA POMOČ	16
2.5 AGENDA 2000	16
3 ŠIRITEV EVROPSKE UNIJE IN VPLIV NA PRORAČUN	17
3.1 ŠIRITEV	17
3.2 STRUKTURA PRIHODKOVNE STRANI PRORAČUNA V LETU 2004 IN PRIMERJAVA Z LETOM 2003	18
3.3 STRUKTURA IZDATKOVNE STRANI PRORAČUNA V LETU 2004 IN PRIMERJAVA Z LETOM 2003	19
3.3.1 STRUKTURA KMETIJSKIH IZDATKOV	19
3.3.2 STRUKTURNE OPERACIJE	20
3.3.3 STRUKTURA IZDATKOV ZA NOTRANJE POLITIKE	22
3.3.4 STRUKTURA IZDATKOV ZA ZUNANJE DELOVANJE	23
3.3.5 STRUKTURA ADMINISTRATIVNIH IZDATKOV	25
3.3.6 STRUKTURA REZERV	25
3.3.7 STRUKTURA PREDPRISTOPNE POMOČI	25
3.3.8 KOMPENZACIJE	26
3.4 SPREMEMBA PRORAČUNSKE POLITIKE OB ŠIRITVI	26
3.4.1 REFORMA SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE	26
3.4.2 REFORMA REGIONALNE POLITIKE	28
3.4.3 SPREMEMBA SISTEMA LASTNIH SREDSTEV SKUPNOSTI	30

3.4.4 SPLOŠNA KOREKCIJA MEHANIZMA	30
3.5 FINANČNA PERSPEKTIVA 2007-2013	31
4 SLOVENIJA IN EU	32
4.1 PODROČJE KMETIJSTVA	33
4.2 STRUKTURNI SKLADI IN REGIONALNA POLITIKA	34
4.3 SCHENGENSKA MEJA	35
4.4 UČINKI VKLJUČITVE SLOVENIJE V EU NA DRŽAVNI PRORAČUN	35
5 SKLEP	39
6 LITERATURA	39
7 VIRI	41

PRILOGE

KRATICE TUJIH IZRAZOV

BDG	Generalni direktorat za proračun (Budget Directorates-General)
BDP	Bruto domači proizvod
BiH	Bosna in Hercegovina
BND	Bruto nacionalni dohodek
BNP	Bruto nacionalni proizvod
COREPER	Odbor stalnih predstavnikov (Committee of Permanent Representatives)
DDV	Davek na dodano vrednost
DG	Generalni direktorat (Directorates-General)
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EIB	Evropska investicijska banka (European Investment Bank)
EK	Evropska komisija (EC – European Commission)
EKUJS	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF - European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
EMU	Evropska monetarna unija (European Monetary Union)
EP	Evropski parlament (EP – European Parliament)
ERDF	Evropski regionalni razvojni sklad (European Regional Development Fund)
ES	Evropska skupnost (do Maastrichta Evropske skupnosti)
ESA 95	European System of Accounts 1995
ESF	Evropski socialni sklad (European Social Fund)
ESJE	Evropska skupnost za jedrsko energijo (EURATOM)
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska unija
EURES	Evropski zaposlitveni servis (European employment services)
EUROSTAT	Statistični urad evropskih skupnosti
FIFG	Finančni instrumenti za ribištvo (Financial Instruments for Fisheries Guidance)
GATT	Splošni sporazum o carinah in trgovini (General Agreement on Tariffs and Trade)
IDA	Mednarodno razvojno združenje (International Development Association)
ISPA	Predpristopni instrumenti za strukturno politiko (Instrument for Structural Policies for Preaccession)
NUTS	Statistična klasifikacija teritorialnih enot v EU (Nomenclature of Territorial Units for Statistics)
OEEC	Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje (Organization for European Economic Co-operation)
PEACE	Severnoirski mirovni proces (Northern Ireland Peace Process)
PHARE	Poljska in Madžarska: pomoč za gospodarsko preobrazbo (The Poland and Hungary Action for Restructuring of the Economy)
SAPARD	Posebni pristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja (The Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)
SEA	Enotna evropska listina (Single European Act)

SKP	Skupna kmetijska politika (CAP - Common Agricultural Policy)
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UMAR	Urad za makroekonomske analize Republike Slovenije
WTO	Svetovna trgovinska organizacija (World Trade Organization)
ZDA	Združene države Amerike

"Nihče noče plačati več, nekateri hočejo plačati manj, nihče noče dobiti manj in vsi moramo porabiti več za razširitev."

Jean-Luc Dehaene, belgijski predsednik vlade, december 1998

1 UVOD

Diplomsko delo preučuje izzive in posledice bližnje razširitve Evropske unije (EU) ter s tem povezane spremembe proračunske politike EU. Uravnoteženo skuša predstaviti ne samo koristi in priložnosti, povezane s sprejemom novih članic, ampak tudi morebitne ovire, stroške in nevarnosti. Vstop desetih novih držav članic v letu 2004 je samo etapa v procesu, ki se je začel že pred desetimi leti. EU je v preteklosti izvedla uspešne širitve, ki niso preprečevale razvoja in napredka, do katerega je pogosto prihajalo ob sprejemanju novih članic.

Proračun EU je danes že precej obsežen, kar tudi ni presenetljivo, če upoštevamo, da ima EU vedno več članic in vedno več področij pod svojo pristojnostjo. Zaradi potreb po finančnih sredstvih, ki se stalno povečujejo, se stalno spreminja tudi način financiranja proračuna. Financiranje pa je bilo vseskozi v osrčju debat v Evropski skupnosti (ES) ter kasneje v EU. Namen diplomskega dela je predstavitev sprememb proračunske politike ob sedanjí širitvi EU. Osnova je nova finančna perspektiva za obdobje 2000–2006, ki prinaša osnovne obrise načrtovanih reform EU. Cilj diplomskega dela je skozi zgodovino evropskega proračuna in predlogov po spremembah in reformah prikazati še eno fazo v času prehoda EU na 25 držav članic. Potrebne bodo izboljšave, razširitve ter tudi korenite spremembe. Izhodišče predstavlja nespremenjeni relativni obseg proračuna EU (1,27 % BNP). Predstavitev reform kmetijske in regionalne politike, katerih namen je zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti in življenjskem standardu med državami in regijami, je eden izmed osrednjih namenov diplomskega dela.

Diplomsko delo se začne s kratko predstavitvijo zgodovine proračuna EU, z opisom načel pri njegovem sprejemanju ter s procesom sprejemanja proračuna. Sledi sestava proračuna, in sicer najprej prihodkovna stran, nato izdatkovna. Slednja je nekoliko kompleksnejša in predstavlja osrednji del proračunske politike EU. Izdatkovni del proračuna EU sestavlja sedem politik, kmetijska in strukturna kot dve najpomembnejši oziroma najobsežnejši politiki, notranja in zunanja politika, administrativni izdatki, izdatki v zvezi s predpristopno pomočjo in rezerve. V Agendi 2000 je Evropska komisija (EK) predstavila prednosti in slabosti pa tudi priložnosti in nevarnosti širitve EU. Tretji del diplomskega dela je namenjen razširitvi EU. Izdelana je primerjava s proračunom v letu 2004, ko ima EU še 15 držav članic, ter s proračunom po 1. maju 2004, ko ima EU že 25 držav članic. Sledijo možne spremembe proračunske politike, sprememba sistema direktnih plačil v okviru skupne kmetijske politike (SKP) in sprememba praga vstopa v strukturne sklade in kohezijski sklad v okviru regionalne politike. Omenjena je možna sprememba britanskega popusta, sprememba sistema lastnih sredstev ter finančna perspektiva za obdobje 2007–2013. Četrto poglavje je namenjeno Sloveniji kot primeru države, ki se vključuje v EU. Predstavljene so prednosti in slabosti z vidika Slovenije ter reforme, ki bodo v Sloveniji še sledile (kmetijske, regionalna, področje schengenske meje itd.).

2 PRORAČUN EVROPSKE UNIJE

2.1 KRATKA ZGODOVINA EVROPSKEGA PRORAČUNA

Ideja o politični in gospodarski združitvi Evrope je bila prisotna skozi več stoletij, toda svojo pravo priložnost je dobila šele po 2. svetovni vojni. Začel se je edinstven 'poskus' v zgodovini človeštva, saj se proces gospodarske integracije različnih narodov pred tem ni še nikoli dejansko izvajal ali pa vsaj ne v takšni obliki. Nagel razvoj dogodkov v Evropi je bil v veliki meri posledica širših, mednarodnih dejavnikov, in sicer (Ješovnik, 2000, str. 11–12):

- dolge in trdovratne želje po združenih Evropi, ki jo je gospodarska in politična uspešnost ZDA samo še dodatno vzpodbudila;
- vesplošno prisotne želje po obnovi porušene Evrope, ki je dobila največjo vzpodbudo v obliki Marshallovega načrta in ustanovitvi prve Evropske organizacije za gospodarsko sodelovanje (OEEC);
- naraščajoče blokovske delitve, ki je postavljala staro Evropo vedno znova v nezavidljiv položaj.

Potek evropskih integracijskih procesov lahko razdelimo v štiri faze (Zupan, 1993, str. 9–10):

- od pariškega sporazuma o ustanovitvi *Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ)* (18. april 1951/52);
- prek rimske pogodbe o ustanovitvi *Evropske gospodarske skupnosti (EGS)* in *Evropske skupnosti za jedrsko energijo (EURATOM)* (25. marec 1957/58);
- maastrihtske pogodbe o ustanovitvi *EU I* (7. februar 1992/93) in amsterdamske pogodbe o ustanovitvi *EU II* (17. junij 1997/99);
- do pogodbe iz Nice (februar 2001/2003).

Proračun EU se je prav tako razvijal od precej skromnih začetkov do kompleksne strukture, ki jo pozna danes. Zasnova financiranja in struktura evropskega proračuna se je v dvajsetih letih temeljito spremenila. Osnovo za vzpostavitev proračuna EU predstavlja rimska pogodba iz leta 1957, ki je za delovanje Evropske gospodarske skupnosti (EGS), Evropske skupnosti za jedrsko energijo (EURATOM) in administrativne izdatke predvidela financiranje iz osrednjega proračuna takrat še Evropske skupnosti (ES).

V obdobju 1958–70 se je proračun EU financiral z neposrednimi prispevki držav članic, pri čemer je bil delež prispevka posamezne članice individualno določen. V skladu z 200. členom rimske pogodbe so tri velike članice (Francija, Nemčija in Italija) plačevale največ, Belgija ter Nizozemska že bistveno manj, medtem ko je Luksemburg prispeval daleč najmanjši delež. Različni sistemi prispevka so bili določeni glede na različne kategorije porabe, delež za posamezno državo pa se je določal glede na dva ključna faktorja: (1.) razlike v sposobnostih plačila (angl. differences of ability to pay) ter (2.) razlike v obveznostih in udeležbi (angl. differences of obligation and interest). Tako je npr. Italija v delu, ki se je nanašal na operativni del porabe, plačevala enak delež kot Nemčija in Francija, medtem ko je njen

šibkejši ekonomski položaj v vseh ostalih delih porabe glede na Nemčijo in Francijo narekoval proporcionalno manjši prispevek. Drugi kriterij pa nam pomaga razložiti, zakaj sta bila deleža Nemčije in Francije tako visoka, predvsem v delu, vezanem na razvojne sklade: v primeru Francije je bila to ekonomska obveza do njenih obsežnih prekomorskih teritorijev, Nemčija pa naj bi si z EGS zagotovila dostop do trgov teh teritorijev in naj bi zato nosila del bremena finančne pomoči (Swann, 1988, str. 65–66).

Hkrati je rimska pogodba dopuščala možnost, da bi bil sistem prispevka lahko zamenjan s sistemom financiranja prek sistema lastnih sredstev skupnosti (angl. Community's own resources). Na ta način so države članice povečale finančno neodvisnost ES in izboljšale tudi njeno učinkovitost. Bolj 'komunitaren' sistem je dobil zeleno luč na vrhu v Haagu (1969), kjer je šesterica določila, da bodo lastna sredstva proračuna vključevala (Swann, 1988, str. 66):

- carine, pobrane v državah članicah na podlagi enotne tarife (v tem času je integracija namreč že dosegla nivo carinske unije, saj so bile leta 1968 odpravljene notranje carine med državami članicami, obenem pa poenotene carine);
- prelevmane za kmetijske izdelke (vključno s prelevmanskimi dajatvami za sladkor);
- prihodke iz naslova davka na dodano vrednost (DDV) (največ do 1 %).

V obdobju 1975–87 so rast prihodkov proračuna ES zavrli manjši prilivi od pričakovanih iz naslova tradicionalnih lastnih virov¹ (TLV) (carine, pobrane v državah članicah, in prelevmani za kmetijske izdelke), obenem pa je ekonomska recesija zmanjšala prilive iz naslova DDV. Akutnost problema financiranja je poglobila odhodkovna stran proračuna, kjer države članice niso bile sposobne brzdati izdatkov za skupno kmetijsko politiko (SKP), ki so npr. v letu 1979 presegli 70 % vseh izdatkov, ter vstop treh revnejših držav v ES – Grčije (1981) ter Španije in Portugalske (1986). Ali kot pravi Hill (1984): 'Proračunski problemi ES izvirajo iz dejstva, da je bila postavljena meja na prihodkovni strani, ne pa tudi na odhodkovni'. Dodatne zahteve po prevetritvi sistema financiranja je sprožala Velika Britanija (VB), kateri zaradi relativno majhnega kmetijskega sektorja in naravnosti njenih trgovinskih tokov struktura proračuna ni ustrezala. Pojavljala se je namreč bojazen, da bi kljub dejstvu, da je bila ena revnejših članic ES, postala nesorazmerno značilen neto plačnik v proračun ES (Mavko, 2001, str. 3).

Po tistem, ko je bila ES priča vrsti proračunskih kriz v 80. letih, je postalo jasno, da obstoječi sistem lastnega financiranja, ki je temeljil na prihodkih iz carin, kmetijskih prelevmanov in deleža DDV, enostavno ne more zadovoljiti naraščajočih proračunskih potreb, ki so izhajale iz integracijskega procesa in financiranja evropskih ustanov. Ponavljajoče se krize so prisilile države članice, da sklenejo nov sporazum o financiranju proračuna ES. Evropski svet je zato v Fontainebleauju leta 1984 sprejel sporazum, ki je vseboval naslednje elemente (Ješovnik, 2000, str. 104):

- sprejeta so bila nova pravila, ki naj bi zagotovila proračunsko disciplino v ES;

¹ Zaradi poglobljanja integracije je vse več trgovinskih tokov potekalo med državami članicami in relativno manj s tretjimi državami, hkrati pa so se nižale zunanje carine, skladno s pogajanjem v okviru GATT.

- prispevki VB v skupni proračun so se zmanjšali (od takrat dalje dejansko plačuje le 1/3 svojega teoretičnega neto prispevka);
- države članice so se zavezale, da bodo od leta 1986 dalje plačevale višje prispevke, kar zadeva DDV (1,4 % DDV).

Spremembe sistema financiranja pa so se skoraj nemudoma izkazale za nezadostne, saj so prilivi iz naslova carin in kmetijskih dajatev še naprej padali, vir DDV pa je rasel počasneje, kot je bilo predvideno. Vse glasnejše nezadovoljstvo so izražale tudi revnejše države ES, predvsem Španija, ki so opozarjale na regresivnost sredstev iz naslova DDV. Le-ta se kaže ob dejstvu, da revnejše države namenjajo relativno večji del BDP osebni potrošnji (C), ki je dejansko predmet obdavčenja, zaradi česar so se pojavile zahteve po večji vertikalni izenačenosti. V primeru prispevka v proračun načelo vertikalne izenačenosti zagotavlja, da različno velike države prispevajo različno (Stanovnik, 1998, str. 33), kar se v praksi največkrat prevede v progresivnost. Argument Španije, Portugalske in Grčije je bil preprost: vse države članice imajo progresivnost znotraj svojega davčnega sistema, zakaj je torej ne bi uvedli tudi na nivoju proračuna ES.

Rešitev je leta 1987 hkrati z enotno evropsko listino (SEA) prinesel predlog EK, ki je nosil ime njenega predsednika (Delors I package) in je zagotavljal nemoteno financiranje do leta 1992. Poleg resnih posegov na odhodkovni strani in na področju finančne discipline je predlog EK predvidel (Swann, 1988, str. 84):

1. postopno zvišanje meje lastnih virov do 1,20 % BNP v letu 1992;
2. dodaten (t. i. četrti) vir za nemoteno delovanje do leta 1992;
3. politični konsenz, ki bi omogočil pravičnejšo porazdelitev finančnih bremen med državami članicami, s čimer bi višino prispevka posamezne države vezali na nivo njene relativne prosperitete.

Četrti vir, osnovan na bruto nacionalnem proizvodu (BNP) posamezne države članice, je bil uveden kot 'izravnalna postavka' med predvidenimi odhodki in ostalimi prihodki. Izračunava se na osnovi velikosti in rasti BNP po tržnih cenah za vsako državo posebej. Na ta način se da bolje slediti načelu, da tisti, ki so sposobni v proračun prispevati več, tudi dejansko prispevajo več. Kljub temu pa so v istem sistemu lastnih virov ostale regresivnosti, vezane predvsem na DDV, ki je ostal daleč najpomembnejši vir vse do leta 1992. Popravki sistema financiranja so sledili na zasedanju v Edinburghu decembra 1992 in so bili v veliki meri rezultat poprej zaključenih pogajanj o poglobitvi integracije. Popravki niso uvajali sprememb v metodologiji zbiranja lastnih sredstev, temveč je bil njihov namen rebalansiranje razmerja med tretjim (DDV) in četrtim (BNP) virom v smeri tesnejše povezanosti prispevka posamezne države z njeno sposobnostjo plačila. Sprejeti so bili ukrepi za zmanjševanje deleža vira DDV v strukturi lastnih virov in njegovo nadomeščanje s četrtim virom. Izglasovano je bilo tudi postopno povečanje obsega lastnih virov na 1,27 % BNP do leta 1999 zaradi večanja predvidenih izdatkov (večji obseg razpoložljivih sredstev za strukturne sklade in kohezijski sklad, notranjo politiko ter pomoč tretjim državam). Spremembe v strukturi prihodkov so vidne v Tabeli 1.

Tabela 1: Struktura prihodkov proračuna EU med letoma 1992 in 2003 (v %)

Lastna sredstva	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
TLV	23,60	20,29	20,65	21,31	19,11	18,82	17,16	16,79	17,36	18,07	11,86
DDV	61,79	54,21	51,75	57,69	51,39	45,62	40,23	37,96	40,01	38,80	28,81
BNP	14,52	25,65	27,51	20,92	29,63	35,71	42,54	45,45	42,72	43,21	59,14
Korekcije	0,09	-0,15	0,10	0,09	-0,12	-0,16	0,07	-0,20	-0,08	-0,09	0,19
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Agenda 2000, 1999.

Podatki v Tabeli 1 nam jasno kažejo trend razvoja lastnih sredstev: delež TLV se zmanjšuje kljub povečanemu obsegu mednarodne menjave (kar gre na račun liberalizacije svetovne trgovine in posledično nižjih uvoznih tarif); nižji delež DDV je posledica reform iz let 1988 ter 1992, naraščajoč delež četrtega vira pa kot izravnalna postavka predstavlja kompenzacijo za izpad ostalih dveh virov. Po implementaciji sklepov z evropskega zasedanja v Berlinu marca 1999 je moč pričakovati, da se bo opisani trend nadaljeval. Sklepi EK v Berlinu marca 1999 so bili (OJ, 2003, str. 1-8):

- Za lastna sredstva je primerno uporabiti najnovejše statistične koncepte in v skladu s tem opredeliti, da je za te namene BNP enak bruto nacionalnemu dohodku (BND), kakor ga z uporabo ESA 95² določi EK. Zgornja meja za lastna sredstva je določena na 1,27 % BNP EU po tržnih cenah oziroma 1,24 % BND, splošna zgornja meja za sredstva za prevzem obveznosti pa na 1,335 % BNP EU oziroma 1,31 % BND (Shema 1, Priloge).
- Najvišji delež za prevzete obveznosti iz sredstev DDV se zmanjša z 1 % na 0,75 % v letih 2002 in 2003 in na 0,50 % od leta 2004.
- Osnova za DDV držav članic je še najprej omejena na 50 % njihovega BNP.
- EK je sklenila, da je treba financiranje popravka proračunskih neravnovesij v dobro VB spremeniti tako, da se omogoči zmanjšanje deleža financiranja Avstrije, Nemčije, Nizozemske in Švedske na 25 % običajnega deleža.
- Povečanje stroškov TLV iz okrog 10 % na 25 % od leta 2001 dalje.
- VB odobri popravek glede proračunskih neravnovesij. Ta popravek se določi tako, da se izračuna razlika v predhodnem proračunskem letu med deležem VB v skupnem znesku nelimitiranih osnov za odmero DDV in deležem VB v skupnih razporejenih izdatkih, tako dobljena razlika se pomnoži s skupnimi razporejenimi izdatki z 0,66.
- Lastna sredstva v proračunu EU sestavljajo prihodki iz naslednjih virov: prelevmanov, premij, dopolnilnih ali kompenzacijskih zneskov, dodatnih zneskov ali faktorjev in drugih dajatev, ki jih določijo ali jih bodo določile institucije EU za trgovino z državami nečlanicami v okviru SKP ter tudi iz prispevkov in drugih dajatev, določenih v okviru skupne ureditve trgov za sladkor; dajatev skupne carinske tarife in drugih dajatev, ki jih

² Metodologija Evropskega sistema računov (ESA 95) iz leta 1995, ki je skladno z uredbama EU 3605/93 ter 475/2000 osnova za pripravo poročila o dolgu in primanjkljaju države, temelji na vrednotenju po obračunskem načelu. Vse prihodke in odhodke zajema v obdobju, ko so na njihovi osnovi nastale terjatve in obveznosti države oziroma so prihodki in odhodki nastajali, ne glede na to, kdaj so bili plačani.

določijo ali jih bodo določile institucije EU za trgovino z državami nečlanicami, in carinskih dajatev od proizvodov, ki spadajo v okvir pogodbe ESPJ; uporabe enotne stopnje za odmero DDV, ki za posamezno državo članico ne sme biti višja od 50 % BNP; deleža, ki se določi po proračunskem postopku glede na skupni znesek vseh drugih prihodkov od vsote BNP vseh držav članic.

Na izdatkovni strani proračuna EU je do zadnje velike spremembe prišlo v poznih 80. letih, ko so v proračunu pridobili strukturni skladi na račun SKP. V skladu z medinstitucionalnim sporazumom o proračunski disciplini in izboljšanju proračunske procedure so proračunski izdatki EU razdeljeni v sedem skupin, ki so predstavljene nekoliko kasneje.

2.2 OSNOVNA NAČELA EVROPSKEGA PRORAČUNA

Proračun EU sledi šestim glavnim načelom, in sicer načelu enotnosti (angl. unity), načelu univerzalnosti (angl. universality), načelu letnosti (angl. annuality), načelu izravnosti (angl. equilibrium), načelu specifikacije (angl. specification) in načelu enotne mere (angl. unit of account) (Grmovšek, 2002, str. 19).

Načelo enotnosti zagotavlja, da so vsi prihodki in odhodki EU zajeti v enotnem proračunu. V zgodnjih letih takratne ES pa to ni bilo tako, saj je bilo treba v posameznih letih sprejeti celo pet ločenih proračunov. Šele luksemburška pogodba je uvedla poenotenje proračuna, tako da ima EU sedaj le dva proračuna.

Načelo univerzalnosti zagotavlja, da so prihodki in odhodki med seboj neodvisni, kar pomeni, da nobena vrsta prihodka ni vezana direktno na določen tip odhodkov, ter da se prihodki in odhodki v proračunu prikazujejo po bruto principu.

Načelo letnosti zagotavlja, da je proračun sestavljen za vsako finančno leto posebej, ob tem, da je treba združiti to načelo s potrebo po financiranju večletnih operacij, ki predstavljajo vedno večji del proračuna.

Načelo izravnosti zagotavlja, da so vsakoletni prihodki proračuna enaki odhodkom. Pri tem ni dovoljena izposoja sredstev za pokrivanje proračunskega primanjkljaja, proračunski presežek pa se vnese kot prihodek v proračun za naslednje leto. Morebitni nepredvideni dodatni izdatki se morajo pokriti z dodatnim in/ali dopolnilnim proračunom (angl. supplementary and/or amending budget).

Načelo specifikacije izdatkov zagotavlja, da morajo imeti vsi izdatki določen namen in morajo biti dodeljeni določenemu cilju, s čimer se zagotovi nedvoumnost proračuna. Načelo določa tudi horizontalno strukturo oziroma bilančno obliko, kar pomeni, da se prihodki prikazujejo ločeno od izdatkov.

Načelo enotne mere pa določa, da je od 1. januarja 1999 enota mere evropskega proračuna evro, ki je vezan na dvanajst evropskih valut, po tem, ko se je Evropski monetarni uniji (EMU) 1. januarja 2001 priključila še Grčija (zunaj EMU ostajajo le še tri od petnajstih članic EU, in sicer Danska, Švedska in VB).

Načela prispevkov v proračun EU, ki hkrati predstavljajo tudi kriterije za oceno delovanja trenutnega sistema, pa so (Agenda 2000, 1999, str. 12):

- primernost vira (angl. resource adequacy): zagotavlja zadostnost donosa glede na celoten obseg proračuna EU;
- izenačenost bruto prispevkov (angl. equity in gross contribution): zagotavlja enakomerno porazdelitev finančne obremenitve po državah;
- finančna avtonomija: zagotavlja večjo neodvisnost evropskega proračuna od nacionalnih proračunov;
- transparentnost in enostavnost: opredelitev davčnih bremen mora biti pregledna in lahko razumljiva za prebivalce EU;
- stroškovna učinkovitost: stroški zbiranja in administrativni stroški, povezani s posameznim virom, morajo biti nizki v primerjavi z zbranimi sredstvi.

Glede trenutnega sistema financiranja je najpomembnejša ugotovitev EK, da se je ta izkazal za primernega v pogledu zadostnosti ter izenačenosti bruto prispevkov držav članic, slabše pa se odreže pri transparentnosti ter finančni avtonomiji. Kot možnost izboljšanja delovanja sistema se pogosto kaže uvedba novega (petega) vira financiranja (Agenda 2000, 1999, str. 7).

2.3 PROCES SPREJEMANJA EVROPSKEGA PRORAČUNA

Proces sprejemanja proračuna v EU vključuje 'visoko politiko' z evropskih vrhunskih srečanj, letni proračunski cikel, v katerem pride do neizprosnega boja med dvema vejama proračunske oblasti, Svetom ministrov in Evropskim parlamentom (EP), in do več tisoč odločitev o posameznih proračunskih postavkah. Sodelujoči pri oblikovanju evropskega proračuna tvorijo zelo pomemben podsistem znotraj sistema odločanja v EU. Vsakoletni proces sprejemanja proračuna za naslednje leto je sestavljen iz petih stopenj. Začne ga EK, ki je zadolžena za pripravo predhodnega osnutka proračuna, konča pa ga EP z dokončnim sprejetjem proračuna.

Priprave na sprejem predhodnega osnutka proračuna vedno začneta proračunski komisar in generalni direktorat 19 (BDG)³. BDG, zadolžen za tehnične priprave, najprej zbere vse potrebne informacije za prilagoditev finančne perspektive dejanskim razmeram, ob upoštevanju pričakovane rasti BNP in inflacije. S tem izdelava nekakšen finančni okvir za naslednje proračunsko leto, ki je nato glavna tema prvega medinstitucionalnega sestanka med EK, EP in Svetom ministrov v mesecu aprilu. BDG še pred tem z okrožnico obvesti vse ostale generalne direktorate o finančnem okvirju, na podlagi tega pa le-ti izdelajo svoje sezname

³ Directorate General (DG) so oddelki v EU, ki delujejo kot pomoč EK in so razdeljeni po vsebinah, ki jih zastopajo. Vsak DG ima svoje naloge in jih izvaja za vse članice EU. Lahko bi jih primerjali z našimi ministri. Generalni direktorat 19 (BDG) je zadolžen za proračun.

želja, ki so nato predmet usklajevanj. Veliko proračunskih zahtev je zavrnjenih že na tej stopnji, najhujša nesoglasja pa se ponavadi razvijejo na področju notranjih politik in zunanjega delovanja. Ko BDG doseže soglasje, predhoden osnutek proračuna pretehta še EK kot celota, ki ga sprejme enkrat v mesecu maju, nato pa ga preda v obravnavo Svetu ministrov in EP.

V drugi stopnji medtem EP pripravlja vse potrebno za normalen potek proračunskega cikla. Parlamentarni proračunski odbor s soglasjem političnih skupin izbere svojega predsednika, ki nato vzdržuje stalne stike s predstavniki Sveta ministrov in EK ter predstavniki posebnih odborov glede predlaganih dopolnil. Proračunski odbor je zadnja možnost za sektorske odbore, da spravijo svoje želje in zahteve skozi proceduro. Še preden EK izda predhoden osnutek proračuna, EP sprejme resolucijo o (predvsem lastnih) proračunskih prioritetah.

V tretji stopnji je proračunski svet, ki je sestavljen iz predstavnikov nacionalnih finančnih ministrstev, zadolžen za pripravo osnutka proračuna do začetka oktobra, vendar pa se običajno to zgodi že pred poletnim dopustom, konec julija. Sprejetje osnutka proračuna pade že pod pristojnost države, ki predseduje EU v drugi polovici leta. Tudi znotraj Sveta ministrov večino dela opravi proračunski odbor, kot specializiran odbor, sestavljen iz finančnih atašejev iz stalnih predstavništav držav članic. Glavna odgovornost uradnikov proračunskega odbora je nadzor letnega proračunskega cikla z vidika držav članic. Proračunski odbor se loti proračuna z dvofaznim procesom. Prva faza vključuje obsežne razgovore in zastavljanje vprašanj EK, druga faza pa vključuje le glasovanje. Po natančni preučitvi predhodnega osnutka proračuna da proračunski odbor na glasovanje tudi osnutek proračuna. Glasuje pa se po načelu kvalificirane večine. COREPER in proračunski svet sedaj, za razliko od preteklosti, obravnavata omejeno število proračunskih postavk, zato je posvetovanje relativno kratko. Proračunski odbor, COREPER in proračunski svet običajno zmanjšajo proračunske rezervacije, EP pa jih nato spet poveča. Pred sprejemom osnutka proračuna se Svet ministrov običajno sestane z delegacijo EP z namenom obravnavati prioritete slednjega.

V četrti stopnji, to je med septembrom in decembrom, EP od Sveta ministrov sprejme osnutek proračuna v prvo branje. EP mora uskladiti želje sektorskih odborov, proračunski odbor pa se mora dokončno izjasniti glede proračuna. Kar se tiče obveznih izdatkov, lahko EP predlaga popravke, pri neobveznih izdatkih pa lahko predlaga dopolnitve. Sektorski odbori septembra pripravijo svoja poročila, v katerih običajno predlagajo ponovno vključitev postavk, ki jih je pred tem izključil Svet ministrov. O teh predlogih proračunski odbor odloči na tridnevnem sestanku v začetku oktobra. Ta faza je močno spolitizirana, saj predstavniki držav članic in različnih interesnih skupin vzdržujejo stalni kontakt z določenim odborom in si skušajo tako zagotoviti upoštevanje lastnih prioritet pri končni odločitvi. Ko proračunski odbor sprejme odločitev glede predlaganih dopolnil in modifikacij, gre predlog na glasovanje v EP.

V peti stopnji procesa sprejemanja proračuna EP vrne osnutek proračuna Svetu ministrov v drugo branje. Še preden se Svet ministrov loti drugega branja, pa se proračunska oblast še drugič sestane na zelo pomembnem trilateralnem sestanku, kjer skušajo doseči dogovor med

EP in Svetom ministrov glede nerešenih problemov. Svet ministrov nato v drugi polovici novembra preuči predlagane spremembe in dopolnitve, od katerih jih ponavadi le nekaj sprejme, veliko večino pa ponovno zavrne. Osnutek proračuna nato pošlje v drugo in hkrati zadnje branje v EP. Po pričakovanjih EP v skladu s svojimi pristojnostmi obnovi dopolnitve, ki jih je pred tem zavrnil Svet ministrov, nato pa pride še do zadnjih pogajanj med EP in Svetom ministrov, ki običajno trajajo vse do decembrskega zasedanja EP, na katerem poslanci dokončno sprejmejo proračun. Seveda ima EP tudi možnost zavrnitve proračuna kot celote, vendar se to ni zgodilo že od leta 1984.

Glede na močno zapleten način sprejemanja evropskega proračuna je presenetljivo, da je vedno sprejet v roku. V EU proračun roma od EK, ki pripravi osnutek, k Svetu ministrov, od tam v EP, pa spet nazaj k Svetu ministrov in spet v EP. Razloge za točnost gre verjetno iskati v dejstvu, da imajo točno določene datume, do kdaj mora določen organ opraviti svoj del postopka, in teh rokov se tudi držijo.

2.4 SESTAVA EVROPSKEGA PRORAČUNA

2.4.1 STRUKTURA PRIHODKOV

2.4.1.1 TRADICIONALNI LASTNI VIRI (TLV)

TLV (angl. traditional own resources) sestavljajo kmetijske dajatve ter carine, temelječe na skupni carinski tarifi za uvoz dobrin iz držav, ki niso članice EU. Kmetijske dajatve oziroma prelevmani se plačujejo v okviru SKP ob uvozu kmetijskih dobrin in sladkorja iz tretjih držav, oziroma ob proizvodnji ali skladiščenju sladkorja, izoglukoze in inulina. Na ta način EU ščiti svoj notranji trg s kmetijskimi produkti in vzdržuje nivo cen na njem. TLV se zbirajo v državah članicah in enkrat mesečno nakazujejo v Bruselj. Države so upravičene do stroškov zbiranja - do leta 2001 je bila stopnja za pokrivanje stroškov določena v višini 10 % zbranih sredstev, od 1. 1. 2002 pa je povečana na 25 % tako zbranih sredstev.

Delež prihodkov iz naslova TLV izkazuje trend upadanja; od reformnega leta 1988 do leta 2002 se je več kot razpolovil ter z 29,1 % padel na 11,9 % vseh lastnih virov. Res pa je, da obseg zbranih sredstev iz naslova TLV že nekaj let ostaja med 11 in 13 mrd. evrov (Agenda 2000, 1999, str. 9). Zunanjetrgovinska liberalizacija v okviru Svetovne trgovinske organizacije (WTO) in sklepanje trgovinskih sporazumov EU s tretjimi državami pa bosta po vsej verjetnosti vplivala na še nižji obseg prihodkov iz naslova TLV v prihodnje, k čemur bo dodatno pripomogla tudi širitev EU.

Čeprav so TLV načeloma še najbolj 'komunitaren' vir proračuna (pravno-formalno sploh ne pripadajo državam članicam, temveč so neposredno last EU in jih države članice zgolj pobirajo na račun EU), so bili deležni že prenekatero kritike. Predvsem VB, Belgija in Nizozemska, ki so s svojimi pristanišči največje uvoznice iz tretjih držav, so večkrat izrazile nezadovoljstvo nad nadproporcionalnim deležem, ki ga prispevajo v skupno blagajno. Podatki

za leto 2003 kažejo, da so omenjene tri države v povprečju prispevale skoraj dvakrat večji delež sredstev iz naslova TLV kot iz naslova vseh virov skupaj (Tabela 1 in 4, Priloge). Tako je npr. VB prispevala 22,5 % vseh sredstev iz naslova TLV, medtem ko je bil njen skupni delež financiranja zgolj 13,3-odstotni. Primerljiva deleža za Belgijo sta 9,6 % iz naslova TLV in 3,9-odstotni skupni delež; za Nizozemsko pa 10,8 % iz naslova TLV proti 5,7-odstotnemu skupnemu deležu v financiranju EU.

Skupni obseg zbranih sredstev iz naslova TLV je tako v letu 2003 predviden v višini 11.049 mio. evrov neto, od tega 839 mio. evrov kmetijskih prelevmanov, 360 mio. evrov dajatev na sladkor in izogluozo ter 9.850 mio. evrov carin, kar predstavlja 11,7 % vsega financiranja (Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 160).

2.4.1.2 SREDSTVA IZ NASLOVA DAVKA NA DODANO VREDNOST (DDV)

Sredstva iz naslova DDV so definirana z aplikacijo enotne davčne stopnje na harmonizirano davčno osnovo. Glede na to, da je nabor dobrin, ki so obdavčene z DDV v posameznih državah članicah različen, je bila davčna osnova za prispevek v skupni proračun standardizirana - skupni neto prilivi iz naslova DDV v posamezni državi članici so deljeni z ocenjenimi ponderiranimi povprečnimi stopnjami po posameznih obdavčenih dobrinah. V skladu s splošnim konsenzom, po katerem naj bi se pomembnost sredstev iz naslova DDV zmanjševala, je bila omejena tudi davčna osnova. Harmonizirana davčna osnova od leta 1999 v nobeni državi članici ne sme preseči 50 % njenega BNP.

Maksimalna vpoklicna stopnja se je leta 1984 zvišala z 1 % na 1,4 % in taka ostala vse do leta 1999, ko se je znižala na 1 %, na 0,75 % v letih 2002–2003 in se bo znižala na 0,50 % v letu 2004. Vsakoletna dejanska vpoklicna stopnja pa je odvisna od višine t. i. britanskega popravka, ki ga financirajo ostale države. Posebnost sredstev iz naslova DDV se nanaša na reforme iz leta 1984, ko si je VB izpogajala poseben status - t. i. britanski popravek (angl. UK rebate). Zaradi visokega deleža izdatkov za SKP iz proračuna EU in glede na njen omejen obseg kmetijskega sektorja je VB zahtevala povračilo dela sredstev iz naslova DDV, sicer bi postala izrazit neto plačnik v skupno blagajno. Od takrat dalje dejansko plačuje le 1/3 svojega teoretičnega neto prispevka, preostali del si proporcionalno porazdeli drugih 14 držav, od leta 2002 pa neto plačniki (Nemčija, Avstrija, Nizozemska in Švedska) plačujejo le 25 % svojega teoretičnega neto prispevka.

Skupni obseg sredstev iz naslova DDV je tako v letu 2003 predviden v višini dobrih 13.319 mio. evrov in predstavlja 14,1 % vsega financiranja (Tabela 2 in 5, Priloge). Višina britanskega popravka znaša 4.660 mio. evrov (Tabela 4, Priloge), za kolikor se zniža prispevek VB in proporcionalno povečajo prispevki ostalih držav.

2.4.1.3 SREDSTVA IZ NASLOVA BRUTO NACIONALNEGA PROIZVODA (BNP)

Po reformah iz leta 1988 je bil v financiranju proračuna uveden četrti vir, vezan na vsoto BNP vseh držav članic. Definiran je kot izravnalna postavka, tj. razlika med zgornjo mejo lastnih sredstev in vsemi ostalimi viri financiranja. Iz tega razloga aplicirane stopnje BNP posamezne države članice varirajo med leti. Vsakoletna stopnja se aplicira na BNP posamezne države članice, ki je izračunan z enotnim postopkom, določenim v uredbi Sveta ministrov.

Uvedba četrtega vira je EU zagotovila redno financiranje in stabilizacijo prihodkov proračuna (Swann, 1988, str. 84). Hkrati je omogočila večjo proporcionalnost v sistemu financiranja, s tem, ko je bil prispevek posamezne države tesneje vezan na nivo njen relativne prosperitete. Del sredstev iz naslova BNP predstavljajo tudi rezerve in sredstva za izredne razmere, ki so predvidena vsako leto v proračunu, vendar jih države ne vplačajo, dokler ni potrebno njihovo črpanje.

Predviden skupni obseg zbranih sredstev iz naslova BNP tako v letu 2003 znaša dobrih 70.424 mio. evrov in predstavlja 74,3 % vsega financiranja (Tabela 3 in 5, Priloge). Ob ukrepih in trendih, ki očitno zmanjšujejo delež TLV ter sredstev iz naslova DDV v skupnem financiranju, je četrti vir postopoma postal najpomembnejši.

2.4.2 IZDATKOVNA STRAN

Izdatkovni del je sestavljen iz šestih oddelkov (The Community budget: The facts in figures, 2000, str. 12): I. Parlament, II. Svet ministrov, III. Komisija, IV. Sodišče, V. Računsko sodišče in VI. Odbor regij. Rezervacije oddelkov I, II, IV, V in VI so namenjene izključno administrativnim izdatkom. Oddelek III, EK, pa je sestavljen iz dveh delov, del A so administrativne rezervacije (angl. administrative appropriations), del B operativne rezervacije (angl. operating appropriations). Del B se nato deli na sedem pododdelkov (kmetijstvo, strukturna politika, notranja in zunanja politika, administrativne rezervacije, predpristopna pomoč in rezerve). Ti pododdelki so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

2.4.2.1 IZDATKI ZA KMETIJSTVO

Prvi pododdelek je usmerjen v širše kmetijske razvojne aktivnosti in tako neposredno določa izdatke za SKP, ki predstavljajo več kot polovico vseh izdatkov evropskega proračuna. SKP EU je ena izmed najstarejših skupnih evropskih politik. Več desetletij je bilo kmetijstvo področje, ki je bilo najbolj enotno urejeno in ki je najbolj povezovalo države članice. Zasnovana je bila z rimsko pogodbo (1957), v kateri so zapisani temeljni cilji in načela SKP, ki se niso spremenili vse do danes (Erjavec, Volk, 2001, str. 22):

- povečati storilnost kmetijstva s pospeševanjem tehničnega napredka, racionalizirati kmetijsko pridelavo in najbolje uporabiti proizvodne dejavnike, zlasti delovno silo;
- na ta način, zlasti s porastom dohodka na aktivnega kmetovalca, zagotoviti kmetijskemu prebivalstvu primerno življenjsko raven;

- zagotoviti zanesljivo preskrbo s hrano;
- oskrbeti potrošnike po razumnih cenah.

Ukrepi za doseganje ciljev SKP so zapisani v predpisih, imenovanih skupne tržne ureditve oziroma tržni redi. V praksi sta se uveljavila dva stebra. Prvi steber SKP predstavljajo ukrepi urejanja trgov, drugi steber pa ukrepi razvoja podeželja. Ločimo naslednje skupine ukrepov urejanja trga (Erjavec, Volk, 2001, str. 22):

1. Ukrepe zunanjetrgovinske ureditve, ki vodijo predvsem v dvigovanje cen ali v ohranitev (stabiliziranje) cenovne ravni in so opredeljeni na podlagi institucionalnih cen. Najznačilnejši ukrepi so splošne in posebne uvozne dajatve, samozaščitni uvozni ukrepi, izvozna nadomestila in izvozne dajatve.
2. Različne vrste ukrepov, s katerimi se v obliki umikov s trga ter podpor porabi ustvari dodatno povpraševanje v kriznih tržnih razmerah in ki tudi vodijo predvsem v dvigovanje cen ali v ohranitev (stabiliziranje) cenovne ravni in so opredeljeni na podlagi institucionalnih cen.
3. Ukrepe administriranja ponudbe, med katere uvrščamo predvsem proizvodne kvote in program PHARE, s katerimi se omejuje ali znižuje kmetijska proizvodnja in prav tako prispevajo k dvigu ali ohranitvi cenovne ravni.
4. Različne oblike dohodkovnih podpor pridelovalcem v različnih oblikah neposrednih plačil, s katerimi poskušajo predvsem ohranjati dohodkovno raven pridelovalcem.
5. Različne vrste spremljajočih ukrepov skupnih tržnih ureditev, s katerimi je omogočeno njihovo učinkovitejše izvajanje.

Vse večjo težo dajejo v EU ukrepom za razvoj podeželja. Cilji SKP na področju razvoja podeželja so krepitev kmetijstva in gozdarstva, izboljševanje konkurenčnosti podeželskih območij ter ohranjanje naravnih virov in kulturnega izročila podeželja. Skupno delovanje držav EU na področju javnih spodbud za razvoj podeželja temelji na naslednjih načelih (Erjavec, Volk, 2001, str. 211-212):

1. večnamenskost kmetijstva: gospodarski in širši pomen kmetijstva ni omejen zgolj na oskrbo s hrano;
2. vključitev drugih gospodarskih panog in celovit pristop pri spodbujanju razvoja podeželja;
3. prilagodljivost ukrepov razvoja podeželja;
4. preglednost načrtovanja in upravljanja programov za razvoj podeželja.

Izdatki za vodenje SKP se plačujejo prek skupnega evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS). Sklad je finančno ogrodje SKP oziroma skupno ime za proračunske izdatke, ki jih ima EU s kmetijstvom, in je finančno popolnoma odgovoren za izvajanje skupno dogovorjene politike. Njegovi izdatki se delijo na dva temeljna dela oziroma oddelka: jamstva (angl. guarantee) in usmeritve (angl. guidance). Za jamstveni del gre večina proračunske pogače in obsega predvsem stroške, povezane z izvajanjem skupnih tržnih ureditev, v zadnjem obdobju pa se financira tudi del ukrepov politike razvoja podeželja, ki terja zahtevnejše finančne postopke in nadzor. Iz usmeritvenega dela sklada pa se pokrivajo

izključno izdatki, povezani z izvajanjem ukrepov politike razvoja podeželja (Erjavec, Volk, 2001, str. 28).

Za doseg te ciljev se je skupni kmetijski trg osnoval na treh načelih: enotnosti trga (prosti prodaji kmetijskih pridelkov med članicami), visokih uvoznozaščitnih ukrepov (dajanje prednosti domači pridelavi) in denarni pomoči držav članic. V zadnjem desetletju SKP namenja vse večjo pozornost varovanju okolja in razvoju podeželja. Težo kmetijske politike v EU odraža tudi dejstvo, da je bila za kmetijstvo v preteklosti namenjena večina sredstev evropskega proračuna in še danes se zanj namenja nekaj manj kot polovica proračuna EU (General budget, 2002, str. 12).

2.4.2.2 IZDATKI ZA STRUKTURNE OPERACIJE

Osnovni cilj strukturnih operacij t. i. regionalne politike EU, je zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti in v življenjskem standardu med državami in regijami. Njen pomen je razviden iz maastrihtskega sporazuma in iz amsterdamske pogodbe, kjer so v 2. členu določeni trije 'mehanizmi' doseganja ekonomskega in socialnega razvoja: enotni trg, ekonomska in socialna kohezija ter ekonomska in monetarna unija. Regionalna politika EU ne želi nadomestiti regionalnih politik držav članic. Te so s svojo lastno regionalno politiko prve, ki morajo reševati težave v svojih regijah. Naloga regionalne politike EU je usklajevanje regionalne politike držav članic, in sicer z oblikovanjem smernic in določenih načel, s katerimi se med državami članicami prepreči tekmovanje za sredstva pomoči. Usklajevati mora tudi različne politike in finančne instrumente EU in jim dati 'regionalno dimenzijo' ter s tem večji učinek za regije, ki pomoč najbolj potrebujejo (Moussis, 1999, str. 155).

Regionalna politika EU se izvaja prek politike strukturnih skladov (evropski regionalni razvojni sklad (ERDF), evropski socialni sklad (ESF), EKUJS in finančni instrumenti za ribištvo (FIFG)), kohezijskega sklada in pobud skupnosti za področja gospodarstva in politiko konkurenčnosti, ki izvaja kontrolo nad državnimi pomočmi držav članic. Za EU so sedaj na tem področju najbolj problematične Grčija, Portugalska, velik del Španije, južni del Italije in Sardinija, Korzika in francoski del prekomorskih departmajev, Irska in novi del Nemčije. Za vse države, ki čakajo na članstvo po letu 2003, pa se že sedaj ve, da bodo spadale v skupino problematičnih območij.

Osnovni namen strukturnih skladov je tako podpirati kontinuiran in uravnotežen razvoj, ustvarjanje novih delovnih mest na celotnem območju EU, spodbujanje izobraževanja za pridobitev kvalificirane delovne sile ter spodbujanje ekonomske in tehnične inovativnosti s pomočjo odpravljanja neenakosti med regijami. Pomoč je tako namenjena trem glavnim vidikom razvoja regij in območij: infrastrukturi, razvoju človeških virov in podpori produktivnosti sektorjev. Posebno pozornost se posveča malim in srednjim podjetjem, ki predstavljajo osnovni potencial za ustvarjanje novih delovnih mest. Poudarja se tudi enakopravnost pri zaposlovanju, velik poudarek dobivata še vpliv na okolje in njegova zaščita.

Sredstva iz strukturnih skladov se tako običajno ne uporabljajo za samostojne projekte, pač pa se odobrijo na osnovi regionalnih razvojnih programov ali posameznih programskih dokumentov. Programe, ki so financirani prek strukturnih skladov, vedno predlaga država članica, lahko pa so spodbujeni bodisi s strani držav članic bodisi s strani EK. Za razumevanje delovanja sistema strukturnih skladov je potrebno poznavanje razdelitve ciljev, ki jih zasledujejo posamezni skladi, in njihovih nalog. Po regulativah iz leta 1999 so določeni trije strateški cilji evropske regionalne in strukturne politike (Putten, 2002, str. 22–24):

- Cilj 1: spodbujanje razvoja in strukturnega prilagajanja v regijah, ki zaostajajo v razvoju. Pod ta cilj se uvrstijo regije, ki zaostajajo v razvoju in se srečujejo z resnimi problemi glede razvitosti, zaposlovanja, pomanjkljive infrastrukture ipd. Vključena so področja, ki imajo BNP na prebivalca manjši od 75 % povprečja EU. Podpora je toliko večja, kolikor manjši je BNP. V teh regijah je prednostna naloga nadoknaditi zamujeno. Skoraj 20 % celotne populacije EU spada pod cilj 1. Ukrepi so lahko financirani s strani vseh štirih strukturnih skladov (ERDF, ESF, EKV in FIFG).
- Cilj 2: prestrukturiranje regij v industrijskem zatonu, z ekonomskimi in socialnimi problemi, ki se srečujejo z visoko brezposelnostjo in resnimi strukturnimi problemi. Skrbi za oživljanje področij. Tudi sem se vključujejo posebni podporni programi, npr. NUTS III, katerega pomoč prejmejo regije, ki imajo nezaposlenost višjo od evropskega povprečja, nižjo zaposlenost v industrijskem sektorju kot v ostalih državah članicah, gostoto prebivalstva nižjo od 100 prebivalcev na 2 km² oziroma % zaposlenosti v kmetijstvu enak ali višji od dvojnega evropskega povprečja, visoko raven revščine itd. V teh regijah so ukrepi osredotočeni na zaposlovanje in na razvoj malih podjetij. V območje cilja 2 spada približno 18 % celotne populacije EU. Ukrepi so lahko financirani s strani dveh strukturnih skladov (ERDF in ESF).
- Cilj 3: boj z dolgotrajno brezposelnostjo in razvoj človeških virov. Je horizontalen in velja za regije, ki niso vključene v cilj 1 ali 2. Državam članicam naj bi pomagal v prilagajanju in modernizaciji sistema vzgoje, izobraževanja in zaposlovanja kot podporah človeškega kapitala. Ukrepi so lahko sofinancirani s strani enega strukturnega sklada (ESF).

Kohezijski sklad je bil ustanovljen z namenom, da prispeva finančno pomoč projektom, ki naj bi pomagali dosežati cilje na področju okolja in transportne povezave v EU. Namen sklada je pospeševanje ekonomske in socialne rasti in zmanjševanje razlik v življenjskem standardu med državami članicami v revnejših področjih. Kriterij za dodelitev sredstev je BNP. Če je le ta manjši od 90 % povprečja EU, je članica upravičena do črpanja sredstev. Če katera od članic preseže kriterij, izgubi pomoč iz kohezijskega sklada. Uvrščene so le štiri članice: Grčija, Španija, Irska in Portugalska (Benko, 1999, str. 22).

Pobude skupnosti so programi, katerih cilji so enaki za vse regije, ki izpolnjujejo ustrezne pogoje, saj je njihov namen reševati težave, ki so pomembnega pomena za EU. Pobude skupnosti predstavljajo naslednji posebni programi (Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 35):

1. INTERREG, za pomoč čezmejnimi, transnacionalnim in interregionalnim operacijam;

2. URBAN, za ekonomsko in socialno preobrazbo mest in mestnih območij, ki so v krizi, s ciljem pospeševanja trajnostnega urbanega razvoja;
3. EQUAL, za meddržavno sodelovanje v boju proti vsem vrstam diskriminacije in neenakosti na trgih dela;
4. LEADER, za razvoj podeželja na osnovi iniciativ lokalnih skupnosti.

2.4.2.3 NOTRANJE POLITIKE

Tretji pododdelek financira izdatke za učenje, izobraževanje, politiko mladih, kulturo, različne socialne operacije ter informacije in komunikacije. Tu gre predvsem za izdatke, ki se jih ne da pokriti s strukturnimi skladi. Poseben pomen v tem pododdelku imajo programi, uvedeni za promoviranje izobraževanja (Socrates), mladine (Youth for Europe) in učenja (Leonardo) (Genral budget 2002, 2002, str. 14).

EU podpira tudi ukrepe za razvoj avdiovizualne industrije, ukrepe za zaščito kulturne dediščine (program Raphael), umetniške in kulturne aktivnosti ter promovira knjige in spodbuja branje.

2.4.2.4 IZDATKI ZA ZUNANJE DELOVANJE

Četrti pododdelek je namenjen izdatkom za energijo, jedrsko varnost in okolje. Tu sta v ospredju predvsem dva cilja: učinkovito upravljati z energetske viri in ohranjati okolje. Izdatki za energetske politike so v glavnem namenjeni obnovljivim virom energije, racionalni rabi energije in energetske tehnologiji (Genral budget 2002, 2002, str. 14).

2.4.2.5 ADMINISTRATIVNI IZDATKI

Administrativne rezervacije vključujejo izdatke za osebje, stavbe, opremo, različne aktivnosti, kot so sestanki in študije, objave Uradnega lista in druge publikacije, obdelavo podatkov ter izdatke za delovanje različnih delegacij. Vključujejo tudi posebne izdatke za splošne subvencije, subvencije za različna telesa in izdatke za sodelovanje pri posebnih projektih, ki so v interesu EU. Treba je omeniti izdatke medinstitucionalne narave, kot so pokojnine za uradnike in drugo stalno osebje vseh institucij, subvencije za evropske šole in operativne izdatke Pisarne za uradne objave. Operativne rezervacije pa so še naprej razdeljene na devet pododdelkov (Genral budget 2002, 2002, str. 12).

2.4.2.6 REZERVE

Sredstva iz tega oddelka se črpajo v primeru, ko neka država ni sposobna vrniti posojila, za katerega je EU dala garancijo. Vključena pa so tudi sredstva, za katera se pričakuje, da bodo potrebna v nadaljnjem poteku leta, ko bo nastopila zakonska osnova za njihovo črpanje (Genral budget 2002, 2002, str. 16).

2.4.2.7 PREDPRISTOPNA POMOČ

V trenutnem obdobju se za vključitev v EU pripravlja in poteguje 10 držav. Integracija prihodnjih članic poteka v naslednjih treh korakih (Gabrenja, 2002, str. 25–26):

1. Do leta 2000 se je izvajal program PHARE, ki je bil namenjen enajstim državam za hitrejšo vključevanje v evropske integracijske procese. Ustanovljen je bil leta 1989 kot instrument za pomoč v tranziciji na Poljskem in na Madžarskem, kasneje pa se je uveljavil tudi v ostalih državah.
2. Od leta 2000 do vključitve, to je polnopravnega članstva, pa se izvajajo trije finančni instrumenti:
 - a. prenovljeni sistem PHARE ostaja najpomembnejši instrument. Največja reforma v okviru programa PHARE je bila sprejeta v letu 1997 in se sedaj postopno uvaja. V tem času je bil PHAROV predpristopni program, ki je pomagal državam kandidatkam, da sprejmejo in uskladijo pravni red skupnosti, se pripravijo na konkurenčni boj na trgu EU in postopno dosežejo ekonomsko in socialno kohezijo. V obdobju 2000–2006 se bodo sredstva v okviru programa PHARE namenjala predvsem svetovanju, tehnični podpori, kot pomoč reformam, regionalnim projektom in povezovanju na mednarodni ravni.
 - b. SAPARD bo deloval kot osnova za kasnejšo vključitev v EKUJS. Njegova glavna naloga je pospeševanje razvoja kmetijstva, spodbujanje razvoja kmetijskih organizacij in prehranske industrije, distribucija kmetijskih izdelkov, skrb za veterinarsko in rastlinsko kvaliteto, podpora menedžmenta naravnih virov, razna poklicna uvajanja, ekonomske diverzifikacije v ruralnih področjih, kmetijskookoljske gozdne pobude, izboljšave infrastrukture vasi itd. Celoten instrument je namenjen pripravi prihodnjih članic na številna pravila in postopke, ki potekajo v okviru EKUJS.
 - c. ISPA bo imel podobno nalogo, kot jo ima v sistemu strukturnih skladov kohezijski sklad. Posebnost tega sklada je, da ne deluje po principu programskih dokumentov, ampak financira neposredno projekte. To so projekti transportne infrastrukture in projekti za varstvo okolja. Večina projektov je osredotočena na modernizacijo mestnih in občinskih potreb, porabo vode, konstrukcijo cest, avtocest in železnic. Trenutno kohezijski sklad nudi pomoč najrevnejšim državam v EU. ISPA pa bo financirala predvsem države, ki imajo visoke izdatke in potrebe za pripravo in doseganje transportnih in okoljevarstvenih standardov EU.
3. Po vključitvi je načrtovana implementacija sistema strukturnih skladov, kot ga že poznajo in izvajajo dosedanje članice.

2.5 AGENDA 2000

EK je navedene koristi in ocenjene stroške razširitve predstavila z dokumentom Agenda 2000. Nova finančna perspektiva za obdobje 2000–2006 prinaša osnovne obrise načrtovanih reform EU. Izhodišče predstavlja nespremenjeni relativni obseg proračuna EU (1,27 % BNP oziroma 1,24 % BND). Kljub temu naj bi bilo zaradi predvidene gospodarske rasti v EU (2,5 % letno, pri pristopajočih članicah pa 4,0 %) v obdobju 2000–2006 na voljo 75 mrd. evrov več

sredstev kot v obdobju sedanje finančne perspektive 1993–1999. Od tega naj bi 45 mrd. evrov namenili za razširitev EU. Razširitev bo predstavljala dodatne stroške za evropski proračun, vendar pa se pričakuje, da bo izvedena v korakih. Poleg tega bo predpristopna pomoč ublažila začetno raven razlik med novimi in starimi članicami. Računa se tudi na blažilni učinek hitrejše (4,0 %) gospodarske rasti novih držav članic.

Treba je upoštevati, da je predviden volumen proračuna za obdobje 2000–2006 občutno pod zgornjo mejo 1,27 % BNP (tudi v preteklih letih zgornja meja ni bila dosežena, tako npr. l. 1995: 1,21 % BNP). Ta sredstva, ki so na razpolago za izpolnitev obveznosti, naj bi narasla s 97,8 mrd. evrov v letu 1999 na 112 mrd. evrov v letu 2005 (Agenda 2000, 1999) in naj bi po mnenju EK zadostovala za izpolnitev nalog EU. K temu naj bi pripomogle tudi načrtovana reforma SKP in reforme strukturne politike.

V Agendi 2000 se EK ukvarja tudi z vprašanjem reforme sistema lastnih sredstev v obdobju 2000-2006. Uvedba nadaljnjih originalnih lastnih sredstev, npr. davkov s strani EU, ne bi bila smiselna. Le-ti bi namreč le minimalno pripomogli k finančni avtonomiji EU, v kolikor bi še naprej dokončna zapolnitev oziroma pokritje proračuna potekalo prek sredstev iz BNP. Zelo malo podpore je prejel tudi predlog komisarja za trgovino, Pascala Lamyja, da bi proračun EU financirali iz davkov na podjetja. Vsako razširjanje nalog EU bi tudi po uvedbi novega vira lastnih sredstev vodilo k povišanju 'prispevkov'. Uvedba omenjenih lastnih sredstev pa bi imela še eno slabost. Obremenitve posameznih članic ne bi bile več toliko odvisne od njihove storilnosti in treba bi bilo uvesti še nek izravnalni mehanizem, da bi dosegli pravično porazdelitev prispevkov. Možna alternativa sedanjemu sistemu financiranja je po mnenju EK izključno financiranje iz prejemkov od BNP. Prednost tega bi bila, da ne bi bilo več TLV in ne bi bil več potreben zapleten postopek 'izterjave'. V tem postopku so namreč možne prevare, nadzor pa veliko stane (Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje Bruselj, 2003, str. 12).

3 ŠIRITEV EVROPSKE UNIJE IN VPLIV NA PRORAČUN

3.1 ŠIRITEV

EU je v preteklosti že izvedla uspešne širitve. Leta 1973 so se pridružile VB, Danska in Irska; leta 1981 Grčija, po zatonu diktatorskih režimov pa še Španija in Portugalska leta 1986. Leta 1995 je EU medse sprejela Avstrijo, Finsko in Švedsko. V zadnjih tridesetih letih se je EU povečala s 6 članic s skupnim številom prebivalcev 185 mio. v mednarodni subjekt 15 članic s 375 mio. prebivalcev (Schreyer, 2002, str. 2). Sedaj pa se bliža širitvi na 25 članic s 450 mio. državljanov. Širjenje pa nikoli ni oviralo poglobljanja. V času, ko sta se EU pridružili Španija in Portugalska, je EU začela s programom enotnega trga in politik za razvoj, ekonomske in socialne kohezije, raziskav, tehnologije in socialnih zadev. Leta 1992 je maastrichtska pogodba pripravila ekonomsko in monetarno unijo v času, ko so potekale priprave za pristop Švedske, Finske in Avstrije. Zatem je EU uvedla skupno valuto - evro in se obenem pogajala

za sedanji krog širitve. Združitev evropske celine dokazuje nenehno dinamiko in napredek EU.

Analize prejšnjih razširitev EU kažejo, da je bil učinek ustvarjanja trgovine večji od učinka odvratanja trgovine. Empirična proučevanja kažejo na podvojitev trgovine v letih 1955–1969 med prvimi šestimi članicami takratnega skupnega trga v primerjavi z referenčnim hipotetičnim scenarijem, da se EU ne bi ustanovila. Prva razširitev z VB je prinesla 50-odstotno rast medsebojne trgovine, razširitev s Španijo in Portugalsko pa 10–15-odstotno rast. Zmanjšanje integracijskega učinka se razlaga z vedno bolj liberalno trgovinsko osnovo, s katere so se nove članice vključevale v EU.

Prihajajoča širitev je še en korak k evropski združitvi: zgodovinska priložnost, da premostimo umetno ločnico med Zahodno in Vzhodno Evropo in da ponovno združimo našo celino. Širitev, v kateri bo sprejetih 10 novih držav članic, osem držav Srednje in Vzhodne Evrope (Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska in Slovenija) ter dveh sredozemskih držav, Malte in Cipra spodbuja mir, stabilnost ter večje izmenjavanje idej, poudarja temeljne ideale, demokracijo in boljše razumevanje drugih Evropejcev. S povečanjem s 15 na 25 držav članic bo morala EU reformirati svoj sistem odločanja, da bo preprečila nevarnost, da bi 'več' pomenilo 'manj'. Širitev ni grožnja, temveč spodbuda za prenavo. Njene spremembe lahko prinesejo dolgoročne koristi, vendar pa so lahko stroški večji od koristi, zato bodo nekateri izgubili, drugi pa pridobili. Pri izzivu bo bistveno, kako obvladovati spremembo.

3.2 STRUKTURA PRIHODKOVNE STRANI PRORAČUNA V LETU 2004 IN PRIMERJAVA Z LETOM 2003

Tabela 2: Financiranje predhodnega osnutka proračuna (v mio. evrov)

	Proračun 2003 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-25)	Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)
Tradicionalna lastna sredstva					
Kmetijske dajatve	1.173,1	1.118,8	-4,63 %	1.145,3	-2,37 %
Prelevmani za sladkor in izogluozo	728,8	479,9	-34,15 %	479,9	-34,15 %
Carinske dajatve	14.285,2	13.133,3	-8,06 %	13.539,9	-5,22 %
Drugi prihodki	-4.046,8	-3.683,0	-8,99 %	-3.791,3	-6,31 %
DDV	24.121,3	13.319,5	-44,78 %	14.324,1	-40,62 %
BNP	59.403,9	70.424,0	18,55 %	74.183,5	24,88 %
Drugi prihodki	1.837,4	794,4	-56,76 %	794,4	-56,76 %
Skupaj	97.502,9	95.586,9	-1,97 %	100.675,8	3,25 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 154–155.

Pomen kmetijskih dajatev v razširjeni EU se bo zmanjšal. Napovedani znesek kmetijskih dajatev za leto 2004 EU-25 znaša 1.145,3 mio. evrov, kar predstavlja 2,4-odstotno znižanje glede na leto 2003 EU-15.

Ocenjeni znesek prelevmanov za sladkor za leto 2004 EU-25 znaša 479,9 mio. evrov, kar predstavlja 34,2-odstotni padec. Ta padec je v veliki meri posledica znižanja kvot sladkorja. Le 15 držav članic je obvezanih za plačilo prelevmanov za sladkor v letu 2004 (prelevmani se plačujejo eno leto vnaprej). Tako bo 10 novih držav članic plačalo prelevmane za sladkor šele v letu 2005.

Znesek carinskih dajatev za leto 2004 (EU-25) znaša 13.539,9 mio. evrov, kar predstavlja 5,2-odstotni padec glede na znesek za leto 2003 (EU-15), ki je 14.285,2 mio. evrov. Glavna razloga za padec sta bila znižanje uvoza v letu 2003 in nižji prihodek od carinskih dajatev v letu 2002.

Prihodki iz naslova DDV se bodo, kot že omenjeno, znižali, in sicer za 40,6 %. Razlog je v politiki zmanjševanja sredstev iz naslova DDV ter pripisovanju večjega pomena sredstev iz naslova BNP, ki se bodo tako povečala za 25 %. Povečanje vseh lastnih sredstev bo v višini 3,2 %.

3.3 STRUKTURA IZDATKOVNE STRANI PRORAČUNA V LETU 2004 IN PRIMERJAVA Z LETOM 2003

3.3.1 STRUKTURA KMETIJSKIH IZDATKOV

Tabela 3: Kmetijski izdatki (v mio. evrov, tekoče cene)

Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-25)		Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)	
RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP
44.780,4	44.780,4	45.785,9	45.785,9	2,2 %	2,2 %	47.873,8	46.785,8	6,9 %	4,5 %

RO - rezervacije za obveznosti (commitments appropriations)

RP - rezervacije za plačila (payment appropriations)

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 28.

Ocenjeni izdatki za leto 2004 za razširjeno EU znašajo 47.873,8 mio. evrov, kar je 2.087,9 mio. evrov več kot bi bilo potrebno za EU-15. Ta 6,9-odstotni porast je na eni strani posledica apreciacije evra, po drugi strani pa obstajajo za to tehtni razlogi (Tabela 6, Priloge).

Največje povečanje je na področju lokalnega razvoja. Dodatnih 1.838 mio. evrov je namenjenih za razvoj 10 novih držav članic, kar z zneskom 4.698 mio. evrov za 15 obstoječih držav članic znese 6.536 mio. evrov. Ostali, večji del zneska je namenjen SKP (zaščita rastlinskih proizvodov, živalskih proizvodov, pregledovanje kmetijskih izdatkov in druga politična področja); ocenjeni izdatki znašajo 41.334 mio. evrov. V največji meri bodo narasle

potrebe po rastlinskih proizvodih, in sicer po žitu, rižu in drugih ornih izdelkih, za 1.522 mio. evrov; po sladkorju, olivnem olju za 20 mio. evrov. Povečanje je v veliki meri posledica slabšanja pogojev na trgu z žitaricami. Zmanjšale se bodo potrebe po tekstilnih proizvodih, po sadju in zelenjavi, po proizvodih, povezanih z vinom, po tobaku. V večji meri se bodo zmanjšale potrebe po govedini in teletini za 243 mio. evrov, po mleku in mlečnih izdelkih za 60 mio. evrov, po prašičjem mesu in jajcih za 7 mio. evrov. Povečale se bodo potrebe po ovčjem in kozjem mesu za 28 mio. evrov. Padec potreb po govedini, teletini, prašičjem mesu, mleku in mlečnih izdelkih je posledica nižjih uvoznih količin, zmanjšanja količine razpoložljive krme za živino, zmanjšanja pomoči za suho krmo. Pregledovanju kmetijskih izdatkov je namenjenih dodatnih 28 mio. evrov, drugim političnim področjem pa še 51 mio. evrov. Največje povečanje je zaznati na področju zaščite hrane ter rastlinskega in živalskega zdravja, za 59 mio. evrov. Znesek je v večji meri namenjen pripravam na cepitev proti steklini na novih mejah EU.

Rezervacije za obveznosti so od rezervacij za plačila večje za 1.088 mio. evrov. Vzrok gre iskati v odloženih plačilih za lokalni razvoj novih držav članic (rezervacije za obveznosti tako znašajo 1.733 mio. evrov, rezervacije za plačila pa 645 mio. evrov). Obveznosti bodo namreč plačane šele po predstavitvi programov novih držav članic.

3.3.2 STRUKTURNE OPERACIJE

Tabela 4: Izdatki za strukturne operacije (v mio. evrov, tekoče cene)

Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-25)		Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)	
RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP
33.980,0	33.173,1	34.326,0	28.922,4	1,0 %	-12,8 %	41.035,0	30.683,3	20,8 %	-7,5 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 32.

Če primerjamo proračun 2004 za EU-25 in proračun 2003 za EU-15, zabeležimo 20,8-odstotno povečanje rezervacij za obveznosti in skoraj 8-odstotno zmanjšanje rezervacij za plačila. Vzrok za odteg plačil gre iskati v zaključenih, t. i. pred-2000 programih, ki so bili namenjeni financiranju obstoječih držav članic v obdobju 2000–2006 in so zapadli 31. marca 2003.

Za obdobje 2000–2006 je namenjenih 140.000 mio. evrov za strukturni sklad, 18.000 mio. evrov za kohezijski sklad za EU-15. Za nove države članice je za strukturni sklad namenjenih 25.000 mio. evrov in za kohezijski sklad 7.591 mio. evrov (Tabela 7, Priloge). Rezervacije za strukturne sklade so postavljene na okrog 2-odstotnih letnih strukturnih operacij, medtem ko so rezervacije za kohezijske sklade določajo sproti, glede na trenutne potrebe. Znesek 41.035,0 mio. evrov v letu 2004 je razdeljen na dva dela: 35.353,0 mio. evrov za strukturne sklade in 5.682,0 mio. evrov za kohezijski sklad.

Strukturni skladi

94 % strukturnih skladov za EU-25 je namenjenih glavnim programom. Znesek je za skoraj 11 % višji od zneska, potrebnega za EU-15. Glavni programi zasledujejo 3 cilje: 1) pospeševanje razvoja in strukturne ureditve v manj razvitih državah ter pospeševanje strukturnih operacij na področju ribištva; 2) pospeševanje ekonomskega in socialnega razvoja v novih državah članicah; 3) modernizacija politik in sistemov v šolstvu in zaposlovanju. Hkrati vključujejo tudi program za severnoirski mirovni proces (PEACE) in program za nekatera švedska področja.

Tabela 5: Rezervacije za obveznosti za strukturni sklad v letu 2004 (v mio. evrov, tekoče cene)

	EU-15	EU-25
Glavni programi	29.494	33.098
Programi pobude	1.940	2.139
Tehnične pomoči	107	117
Skupaj	31.541	35.353

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 33.

5,35 %, to je 2.139,0 mio. evrov (od tega 1.940 mio. evrov za obstoječe programe v EU-15) strukturnih skladov je namenjenih štirim programom pobude. 0,65 %, to je 117 mio. evrov (od tega 107 mio. evrov za EU-15) strukturnih skladov so tehnične pomoči, ki pokrivajo področje izobraževanja, projekte za svetovalce, izmenjavanje izkušenj, priprave na širitev, opazovanje, ocenjevanje itd.

Tabela 6: Programi pobude (v mio. evrov)

	EU-15	EU-25
INTERREG	932	1.070
LEADER+	361	361
EQUAL	519	579
URBAN	129	129
Skupaj	1.941	2.139

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 35.

Kohezijski sklad

Rezervacije za obveznosti znašajo 5.682,0 mio. evrov za EU-25 in 2.785,0 mio evrov za EU-15. Rezervacije za plačila pa 2.700,0 mio. evrov za EU-25 in 2.642,0 mio. evrov za EU-15. Denar iz kohezijskega sklada imajo pravico prejemati države, katerih BNP je pod 90 % od povprečja BNP EU. Trenutno so takšne države Španija, Portugalska, Grčija in Irska.

3.3.3 STRUKTURA IZDATKOV ZA NOTRANJE POLITIKE

Tabela 7: Izdatki za notranje politike (v mio. evrov, tekoče cene)

Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-25)		Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)	
RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP
6.789,3	6.198,4	7.006,0	6.576,4	3,2 %	6,8 %	8.639,5	7.496,0	27,3 %	20,9 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 38.

Rezervacije za obveznosti za leto 2004 za EU-25 bodo znašale 8.639,5 mio. evrov, od tega je 7.006,0 mio. evrov za EU-15, 1.633,5 mio. evrov pa za dodatne rezervacije za 10 novih držav članic. Rezervacije za plačila bodo 7.496,0 mio. evrov, od tega samo 919,6 mio. evrov za nove države članice. Kot je razvidno, se bodo rezervacije za obveznosti povečale za 27,3 %, rezervacije za plačila pa za 20,9 %. Vzrok takšnega povečanja je vključevanje 10 novih držav članic, deloma pa tudi ohranjanju stabilne in enakomerne rasti v obstoječih državah članicah.

1.633,5 mio. evrov dodatnih rezervacij za 10 novih držav članic bo razdeljenih na (Tabela 8, Priloge):

- Raziskave in tehnološki razvoj: najpomembnejša postavka v okviru notranje politike. Povečala se bo namreč za 505 mio. evrov zaradi kritja programa o vstopu novih držav članic v EU. Program vključuje proces razvoja v EU, znanja s področja ekonomije in sociologije, zaposlovanja, ravnotežne rasti in socialnega povezovanja.
- Sodniške in upravne zadeve: povečanje za 346,5 mio. evrov. 317 mio. evrov za financiranje uvajanja tranzicijskih olajšav v smeri podpiranja novih držav članic in kontrole novih meja EU, 13 mio. evrov za financiranje tranzicijskih olajšav Kaliningrada in 6,5 mio. evrov za povečanje programa Daphne II za boj proti kriminalu proti otrokom, mladoletnim in ženskam in za povezovanje s tretjimi državami.
- Energija in transport: povečanje za 241 mio. evrov. Od tega je 138 mio. evrov namenjenih zagotavljanju jedrske varnosti ob zaprtju nukleark v Litvi in na Slovaškem, 97 mio. evrov za različne druge programe (TEN in Marco Polo program za transport, energijski programi) in 6 mio. evrov za Agencijo za evropsko pomorsko varnost, ki se ukvarja predvsem z nesrečami z razlitjem olja v morje.
- Šolstvo in kultura: v večji meri gre za programe v okviru raznih izmenjav. Tako je 67 mio. evrov namenjenih za program Socrates, 26 mio. evrov za Youth of Europe, 38 mio. evrov za Leonardo, 16 mio. evrov za internetno učenje, 2 mio. evrov za Erasmus. Za kulturo in audiovizualne dogodke je namenjenih 3,7 mio. evrov.
- Ekonomske in finančne zadeve: povečanje za 41,5 mio. evrov, v največji meri znesek pokriva širitev EU s podjetniškimi programi.
- Okolje: 24,1 mio. evrov za uvajanje programov v nove države članice v okviru programa LIFE III (+ 9,9 mio.), Agencije za okolje (+ 7,7 mio.), Programa za okolje (+ 3,3 mio.) in skupnega Programa civilne zaščite (+ 2,2 mio.).

- Zaposlovanje: dodatnih 16,9 mio. evrov je razdeljeno na Evropski zaposlitveni servis (Eures + 1,5 mio.), na trg dela (+ 1,9 mio.), na organizacijo in pogoje dela (+ 6,38 mio.), na socialne zadeve (+ 5,3 mio.) in na zagotavljanje enakih možnosti za ženske in moške (+ 1,2 mio.).
- Podjetja: dodatnih 12,9 mio. evrov je namenjenih za program podjetništva malih srednjih podjetij (+ 2,5 mio.) in za mrežo IDA (+ 1,5 mio.), za razvoj notranje trgovine, za notifikacije, certifikacije, za pospeševanje trgovine med EU in sosedi (+ 2,2 mio.). Za medicinske produkte je namenjena subvencija v višini 2,7 mio. evrov, za dodatne vzorce čistih drog pa 0,2 mio. evrov.
- Zdravstvo in varstvo potrošnikov: dodatnih 10,8 mio. evrov je namenjenih financiranju vključitvi novih držav članic.
- Informacijska družba: 10,7 mio. evrov je namenjenih za financiranje uvajanja programov tekočih aktivnosti in programov v nove države članice, 4,68 mio. evrov za povečevanje Transevropske telekomunikacijske mreže, 1,8 mio. evrov za digitalne in globalne mreže, 0,8 mio. evrov za zaščito pred nelegalnimi posegi na mrežah, 3,5 mio. evrov za Agencijo za varnost medmrežnih informacij.
- Davki: 9,4 mio. evrov za pokritje novih držav članic, novi programi Customs 2007 (4,95 mio.) in Fiscalis 2007 (4,45 mio.).
- Informacije in komunikacije: so razdeljene v okviru različnih postavk, tisk in komunikacije, šolstvo, kultura, ekonomske in finančne zadeve, širitev pravosodje in notranje zadeve, politika komisijske koordinacije in legala. Namenjenih je 104 mio. evrov, od tega 10,4 mio. evrov za širitev.
- Dodaten znesek 15 mio. evrov je namenjen še za povečanje varnosti in vzdrževanje pogojev na področju znanosti, tehnologije ter industrijskih kapacitet.

Za EU-15 je namenjenih dodatnih 217 mio. evrov v okviru priprave na širitev v obmejnih regijah in 80 mio. evrov za redistribucijsko politiko zaposlovanja, ekonomije in finančnih zadev, informacij in komunikacij:

- 225 mio. evrov za raziskave in razvoj;
- 19 mio. evrov za transport in energijo;
- 7 mio. evrov za zdravstvo in varstvo potrošnikov;
- 9 mio. evrov za pravosodje in notranje zadeve;
- 3,8 mio. evrov za zaprtje nukleark.

3.3.4 STRUKTURA IZDATKOV ZA ZUNANJE DELOVANJE

Tabela 8: Izdatki za zunanje delovanje (v mio. evrov, tekoče cene)

Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-25)		Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)	
RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP
4.806,9	4.694,0	4.996,0	4.791,8	3,9 %	2,1 %	4.996,0	4.791,8	3,9 %	2,1 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 44.

Rezervacije za obveznosti se bodo leta 2004 za EU-25 povečale za 3,9 %. Posebnost je ta, da se rezervacije za obveznosti za EU-15 in za EU-25 za leto 2004 ne razlikujejo. Isto velja za rezervacije za plačila, ki pa se bodo v primerjavi z letom 2003 povečale za 2,1 %. Vzroke za enakost med EU-15 in EU-25 gre iskati v razlogu, da so postavke, ki so spadale pod zunanje delovanje, prenesene v poglavje predpristopne pomoči.

Znesek 4.996,0 mio. evrov je na eni strani namenjen ohranjanju stabilnosti v obstoječih državah članicah, na drugi strani pa vzpostavljanju in poglobljanju odnosov v novih državah članicah in vzdrževanju stabilne rasti ter reševanju kriznih situacij v zvezi z migracijami v tretjih državah sveta in humanitarni pomoči.

Izdatki za zunanje delovanje pokrivajo 12 zunanjih področij in ERDF. 12 politik se deli na 3 glavna področja delovanja: zunanje delovanje, razvoj in humanitarna pomoč (93 %), 2 srednjepolitični področji, to sta ekonomske in finančne zadeve ter ribištvo (6 %), in 7 ostalih zunanjih področij.

Zunanje delovanje pokriva področja: zahodni Balkan, povečanje rezervacij za 0,9 %, namenjenih 610 mio. evrov za rekonstrukcijsko pomoč; Vzhodna Evropa, Kavkaz in srednjeazijske države, povečanje za 6,2 %, 513 mio. evrov za regijsko pomoč in stabilni razvoj; Azija, povečanje za 8,4 %, namenjenih 610 mio. evrov predvsem za Afganistan; Latinska Amerika, zmanjšanje za 8 % zaradi ukinitve dela finančne podpore, namenjenih 310 mio. evrov; mediteranske dežele, povečanje za 13,2 %, 859 mio. evrov za financiranje MEDA, programa za vzpostavljanje stikov z južnimi sosedi, za razvoj trgovine, človekovih pravic in demokracije (veliko vlogo je EU igrala tudi pri mobiliziranju palestinskega prebivalstva); tematski programi, rast za 15 %, namenjenih 35 mio. evrov; skupna zunanja in varnostna politika, povečanje za 8,4 %, večji del 5 mio. evrov namenjenih za BiH. Skupna razvojna politika ima 2 veji: (i) razvojno sodelovanje v podpori hrane v višini 427 mio. evrov, NGOs pomoč v višini 201 mio. evrov, za bolezni revnih področij, (ii) Sahara povečanje za 4,2 %, namenjenih dodatnih 174 mio. evrov. Izdatki za humanitarno pomoč se bodo povečali za 10,9 %, 490 mio. evrov bo šlo za nediskriminatorno pomoč, zaščito prebivalstva v državah nečlanicah, za pomoč žrtvam naravnih nesreč in pomoč žrtvam vojn.

Izdatki za ekonomske in finančne zadeve se bodo zmanjšali za 13,4 %, namenjenih bo 90,2 mio. evrov za finančno pomoč državam nečlanicam, zahodnemu Balkanu, državam Vzhodne Evrope in srednje Azije. Ribištvu se obeta povečanje za 0,8 %, 194 mio. evrov v okviru mednarodnih ribiških sporazumov.

1 % manjše aktivnosti bodo pod okriljem 7 različnih političnih področij. 221 mio. evrov je namenjenih še za varnostne rezerve. Preostali del zneska, to je 3.275 mio. evrov gre v evropski razvojni sklad.

3.3.5 STRUKTURA ADMINISTRATIVNIH IZDATKOV

Tabela 9: Administrativni izdatki (v mio. evrov, tekoče cene)

	Proračun 2003 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-25)	Proračun 2003 (EU-15)/ Proračun 2004 (EU-25)
Izdatki Komisije	3.489,5	3.821,2	9,5 %
Izdatki drugih institucij	1.870,6	2.291,0	22,5 %
Skupaj	5.360,1	6.112,2	14,0 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 48.

Administrativni izdatki se bodo leta 2004 EU-25 v primerjavi z letom 2003 EU-15 povečali za 14,0 %. Trenutnim 20 članom EK se pridružuje še 10 novih. Tako se EK sooča z razporeditvijo malo manj kot 1.800 novih delovnih mest, povezanih s potrebami širitve, predvsem na področju prevajanja, kajti širitev EU bo zahtevala objavo zakonodaje v devetih novih uradnih jezikih. Povečali se bodo razni drugi administrativni stroški v zvezi z uvajanjem novega osebja, novimi študijami, modernizacijo obstoječih sistemov, poštnimi in telekomunikacijskimi stroški, z dodatnimi potovanji, povečale se bodo zbirke listin, izdatki bodo tudi v zvezi z najemom novih stavb, obnovo starih, z dodatnimi investicijami itd. Na področju regulative zaposlovanja pa bodo mogoči nekateri prihranki zaradi zgodnjega upokojevanja uradnikov.

3.3.6 STRUKTURA REZERV

Tabela 10: Izdatki za rezerve (v mio. evrov, tekoče cene)

Proračun 2003 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-25)	Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)
434,0	442,0	1,8 %	442,0	1,8 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 58.

Izdatki za rezerve se nanašajo na 2 področji:

- nujna pomoč: 221 mio. evrov,
- garancijske rezerve: 221 mio. evrov.

3.3.7 STRUKTURA PREDPRISTOPNE POMOČI

Tabela 11: Izdatki, povezani s predpristopno pomočjo (v mio. evrov, tekoče cene)

Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-15)/ Proračun 2003 (EU-15)		Proračun 2004 (EU-25)		Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)	
RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP	RO	RP
3.535,0	2.862,9	1.732,3	2.956,2	-51,0 %	3,3 %	1.732,3	2.956,2	-51,0 %	3,3 %

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 58.

Rezervacije za obveznosti za leto 2004 EU-15 in EU-25 se ne razlikujejo in znašajo 1.732,3 mio. evrov. Znesek pomeni več kot 50-odstotno znižanje v primerjavi s proračunom za leto 2003 EU-15. Za rezervacije za plačila predhodni osnutek proračuna namenja 2.956,2 mio. evrov, kar pomeni 3,3-odstotno povečanje. Od tega je 2.764 mio. evrov namenjenih za programe PHARE, SAPARD in ISPA. Druge predpristopne aktivnosti so podpora ekonomske in socialne kohezije, podpora Romuniji, Bolgariji in Turčiji.

3.3.8 KOMPENZACIJE

Nova postavka, ustanovljena samo začasne proračunske kompenzacije in posebne globalne vsote denarnih olajšav. Namenjenih 1.409,5 mio. evrov.

3.4 SPREMEMBA PRORAČUNSKE POLITIKE OB ŠIRITVI

Zaključki Berlinskega vrha o Agendi 2000 vsebujejo finančne perspektive v kontekstu širitve EU in izdatkih, povezanih z pristopom novih držav članic. Jasno je, da bo nemogoče enostavno prenesti strukturo in merila sedanjih politik na nove države članice. Razlike tako obstajajo že v odstotku zaposlenih v kmetijstvu. V skupnem seštevku je povprečje držav članic v odstotku zaposlenih v kmetijstvu (22,5 %) štirikrat večje od povprečja držav članic (5,3 %). Na področju strukturne politike, bi se glede na struktura določila, ki veljajo za obdobje 1994–1999, celotna območja držav Srednje in Vzhodne Evrope klasificirale za cilj 1 in tudi v celoti za pridobivanje pomoči iz kohezijskega sklada. To pa bi bila prehuda finančna obremenitev za EU. Prav zato je potrebna reforma tako v SKP, kot tudi v strukturni politiki, z novimi smernicami in določili (Benko, 1999, str. 30-31).

3.4.1 REFORMA SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE

Vstopanje novih držav članic v SKP je bil eden izmed večjih problemov pri predpristopnih pogajanjih. Vzrok za to gre iskati v obstoječih dosedanjih problemih med državami članicami EU. Glavne neto plačnice v proračun EU, Nemčija, Nizozemska, Švedska in VB, želijo spremeniti SKP v celoti, medtem ko bi glavne prejemnice, s Francijo na čelu, rade samo manjše površinske spremembe. Glavne plačnice so se namreč zdale, da če bodo nove države članice postale prejemnice, bo reformiranje SKP postalo še bolj oddaljeno in nemogoče. Tako je 25 držav članic sprejelo kompromis za stopnjo razvoja v direktnih plačilih za obdobje 2004–2013. Ta kompromis je pomenil zmago za tiste, ki so želeli obdržati star sistem direktnih plačil, predvsem Francije. Po drugi strani pa opazovalci pravijo, da je najboljša pot reforme SKP takšna, da se enostavno počaka vstop novih držav članic. Pričakujejo namreč, da se bodo stroški SKP izvili iz kontrole, kar bo prisililo parlamente, da bodo pregledali celoten sistem. Ocene za izdatke SKP so odvisne od stopnje rasti proizvodnje in rasti izvoznih cen. Glede na danski kmetijsko-ekonomski inštitut LEI bodo kmetijski izdatki doživeli resne neizpolnitve že pred letom 2007 (Putten, 2002, str. 20-22).

Glavno področje reforme SKP je razporeditev oziroma uporaba direktnih plačil (angl. direct income support payments) v razmerah širitve. Pojavlja se vprašanje, kako bo ta instrument vpeljan v nove države članice in hkrati enakomerno, predvsem pa nediskriminatorno uporabljen v 25 državah EU. Pojavljajo se 3 opcije (Weise, 2001, str. 2–4):

- Brez sprememb v direktnih plačilih: torej bodo morala plačila biti prenešana v nove države članice in enako obravnavana v vseh državah. Ta možnost je s finančnega vidika najdražja, hkrati pa s seboj prinaša resne administrativne in distribucijske probleme. Pričakuje se dvig cen hrane v novih državah članicah, kar bo povzročilo socialne neenakosti.
- Sofinanciranje direktnih plačil: Sofinanciranje pomeni, da bodo sedanje države članice (EU-15) prispevale k financiranju SKP. 25 % stroškov naj bi namreč plačevali državni parlamenti, in sicer za kmetijske prispevke, ki gredo njihovim kmetom. Do sedaj je bila SKP v celoti financirana iz skupnega proračuna EU. Temu predlogu v celoti nasprotuje Francija, sledijo pa ji Španija, Portugalska in Grčija, ki se bojijo, da bi znesek iz leta v leto naraščal, na koncu pa pripeljal do ukinitve podpor iz SKP. Poleg tega Francija meni, da bi jo takšni predlogi predrago stali. Francija namreč plačuje okrog 17 % stroškov SKP, prejema pa okrog 25 % plačil (za primerjavo: Nemčija plačuje okrog 28 % in prejema okrog 14 %). Drugi poraženci iz politike sofinanciranja bi bili še Danci in Irski. Največja dobitnica iz te alternative bi bila Nemčija, sledile pa bi ji VB, Nizozemska, Italija in Belgija (Tabela 9, Priloge).
- Zamrznitev direktnih plačil: proces, ki bi trajal več let. Da bi Francija kot največja poraženka iz politike sofinanciranja odvrnila pozornost od prvega predloga, je predlagala postopno zmanjševanje podpornih plačil, do popolne ukinitve. Izključeni naj bi bili le najrevnejši kmetje. Takšen predlog pa trenutno ni primeren zaradi vstopa novih držav. Nekatere države kandidatke imajo namreč četrtnino svoje delovne sile zaposlene v kmetijskem sektorju (Poljska). Leta 2000 je bilo tako 21,6 % delovne sile v državah kandidatkah zaposlenih v kmetijskem sektorju, v primerjavi s 4,3 % v EU-15. Nove države članice bodo tako prejele paket v višini 5,1 mrd. evrov za obdobje 2004–2006.

Direktna pomoč iz EU naj bi za nove države članice ostala (sicer za polovico manjša kot v sistemu ohranitve celotnih direktnih plačil) in se z leti povečevala. Leta 2004 naj bi znašala 25 %, 30 % leta 2005 in 35 % leta 2006, potem pa naj bi se raven postopno izenačila z ravni držav članic EU. V tranzicijskem obdobju bi tako nove države članice dobivale sorazmerni del transferjev v okviru pogodbe enakomerne razporeditve. Vendar pa ti transferji ne bi šli direktno do kmetov kot direktna plačila, ampak bi pomagali posredno, pri regionalnem razvoju in razvoju podeželskih območij. Po drugi strani pa je treba povedati, da takšen predlog Francije rešuje problem prevelikih stroškov proračuna. Zmanjševanje podpornih plačil bi s časom zmanjšalo kmetijske izdatke v proračunu EU. Poleg tega bi pomagalo pri prerazporeditvi finančnega bremena podpornih plačil od potrošnikov na davkoplačevalce. Ta predlog bi zmanjšal ali celo izkoreninil distribucijske probleme med novimi in sedanjimi državami članicami. Vendar pa bi bile trenutne države prejemnice oškodovane (Putten, 2002, str. 22).

V prihodnosti bo tako velik del podpor plačan neodvisno od obsega proizvodnje. V izogib zanemarjanju proizvodnje bodo države članice obdržale omejeno vez med podporami in proizvodnjo, ki bo evropske kmete spodbujala h konkurenčnosti. Več podpor bo namenjenih za okoljevarstveno podporo in živalsko zaščito. Komisija se je nadalje odločila za pregled kvot mleka, riža, žita, pšenice, suhe krme in oreščkov. Odprto je vprašanje razdelitve kvot oziroma pravice do premij pri posameznih rejcih (gre za mlečne kvote, premije za krave dojlje, premije za ovce in koze) do konca leta 2012. Drugo odprto vprašanje se navezuje na prehodno obdobje za kategorije konzumnega mleka. Gre za nacionalna določila o vsebnosti mlečne maščobe, ki naj bi jih prilagodili do leta 2005. EK je v svojem dokumentu predlagala kot primerno podlago za določitev kvot in referenčnih količin doseženo proizvodnjo v zadnjem obdobju. Kvote se naj bi določile na podlagi podatkov iz obdobja od 1995–1999, zato so morale kandidatke podati statistične podatke o proizvodnji za omenjeno obdobje. V večini primerov je predlog EK nižji od dosežene proizvodnje v letih 2000 in 2001. Največja odstopanja so predvsem pri mleku (pod proizvodnjo v letu 2001), pri drobnici in kravah dojljah (pod številom izplačanih premij) ter pri sladkorju (pod zmogljivostjo tovarne) (Likovič, 2002, str. 31-32).

V skladu z novimi predlogi naj bi se subvencije za bombaž in olivno olje postopoma zmanjšale. 60 % subvencij za te pridelke naj ne bi bilo več vezanih na proizvodnjo. Vse subvencije za proizvodnjo tobaka naj bi ukinili v roku treh let, kmetije pa bi namesto njih prejele subvencije za zaščito okolja in spoštovanje standardov varne prehrane. Najbolj sporna je reforma na področju sladkorja, kjer komisija predlaga tri možnosti. Prva je postopna ukinitvev proizvodnih kvot in izenačenje cen sladkorja, proizvedenega v EU, s cenami uvoženega sladkorja. Druga je ohranitev sedanjega sistema do leta 2006, ko naj bi zmanjšali kvote, tarife in cene. Tretja, najbolj radikalna možnost pa je popolno odprtje trga sladkorja EU za tujo konkurenco. Španija, Grčija in Danska so se odzvale na predloge komisije. Španija je menila, da bi bila predlagana reforma zanj težja kot za katerokoli drugo članico EU. Grčija je vztrajala pri ohranitvi sedanje razdelitve denarja za subvencioniranje proizvodnje tobaka, olivnega olja in bombaža. Danska pa je predlagala postopno liberalizacijo trga sladkorja (Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje Bruselj, 2003, str. 21).

3.4.2 REFORMA REGIONALNE POLITIKE

EK je oktobra 2002 razpravljala o možnostih za reformo strukturne politike EU, ki je za kmetijstvom drugi največji izdatek iz evropskega proračuna. Več komisarjev si je prizadevalo za reformo te politike po širitvi EU. Trenutno več kot dve tretjini razpoložljivih sredstev prejmejo države z revnejšimi regijami, ki imajo BNP nižji od 75 % evropskega povprečja, v okviru cilja 1. Vse te države imajo nizko raven investicij, višji % nezaposlenosti od evropskega povprečja, revno infrastrukturo itd. Nove države članice v Srednji in Vzhodni Evropi bodo največje prejemnice pomoči iz strukturnih skladov EU, kar je okrog 22 % evropske populacije v obdobju 2000–2006. V okviru cilja 1 se pojavljata še dva posebna programa, to je program PEACE, ki pokriva mirovni proces na območju Severne in obrobne Irske (za obdobje 2000–2004), in program NUTS II, ki pokriva švedska redko naseljena

področja (za obdobje 2000–2006). Ostala sredstva pa bodo prejemale najrevnejše regije v sedanjih državah članicah, ki imajo še druge specifične težave, kot sta propad industrije, oddaljenost od mest itd.

Strukturna pomoč novim državam članicam naj bi v prvem letu članstva znašala 20 %, drugo leto 40 % BNP itd. Kot rezultat širitve se pričakuje, da bo povprečni dohodek na prebivalca padel za 10 % (15 % v Bolgariji in Romuniji), kar bo povzročilo, da bodo kar naenkrat vse nove vključene države (razen nekaterih področij Budimpešte, Prage in Bratislave) potrebne strukturne pomoči na področju razvoja in strukturnih adaptacij. To pomeni, da se bo podpora obstoječim 15 državam članicam dramatično znižala. Večina držav iz cilja 1 bo izgubila podporo. Kvalificirana bodo le najrevnejša področja EU. Države v okviru cilja 2 in 3 bodo manj prizadete (Putten, 2002, str. 23–24).

V obdobju 2000–2006 bo letni znesek kohezijskega sklada znašal 2,5 mrd. evrov od okrog 18 mrd. evrov za celotno sedemletno obdobje. Po tej finančni razporeditvi naj bi se v obdobju 2007–2013 le Portugalska in Grčija kvalificirali za podporo iz kohezijskega sklada, če predpostavljamo, da se bosta Bolgarija in Romunija priključili leta 2007. Prag vstopa bo ostal na 90 % povprečja EU. Sredstva kohezijskega sklada se bodo povečala z 26 mrd. evrov na 38 mrd. evrov (Tabela 7, Priloge). Največji zmagovalci bodo države Srednje in Vzhodne Evrope. Največji poraženec bo Španija, ki bo izgubila podporo iz strukturnega sklada v višini 5 mrd. evrov in 1,6 mrd. evrov iz kohezijskega sklada, kar je skoraj 1 % španskega BNP.

V EU se pojavljajo različni predlogi, kako omejiti financiranje revnejših regij po širitvi. Obstajajo štiri scenariji (Weise, 2001, str. 9–10):

- Uporaba sedanje stopnje vstopa za EU-15 in za nove države članice. V strukturne sklade se vključujejo področja, ki imajo BNP manjši od 75 % povprečja EU. Ta opcija bo izločila veliko število sedanjih področjih iz EU-15. Njihova prihodnja primernost za podporo bo odvisna od primernosti in kriterijev za podporo za območja, ki so v EU trenutno najmanj razvita.
- Še vedno uporaba sedanje stopnje vstopa, vendar s to razliko, da bi nekatera področja dobivala podporo samo za obdobje prilagajanja (2000–2006). Takoj ko bi njihova stopnja preseгла prag, bi bila podpora ukinjena. Druga področja pa, ki bi bila pod pragom, bi dobivala podporo ne glede na širitev.
- Sprememba praga vstopa, in sicer, da bi se kvalificirale države, ki imajo BNP manjši od 80 % povprečja EU.
- Postavitev dveh pragov vstopa, enega za EU-15 in drugega za vstopajoče države članice. To bi vodilo do dejansko dveh kategorij držav v zaostanku.

Širitev na deset revnejših držav zaradi statističnega efekta pomeni izgubo za vsaj deset sedanjih revnejših regij v EU. Več kot polovica populacije iz območij sedanjih držav članic bo izgubila pomoč iz strukturnih skladov. S širitvijo bodo največ izgubile države, ki zdaj prejemale največ regionalne pomoči. Zlasti Irska, Španija in Portugalska bodo utrpeli izgubo razvojne pomoči. V letih 2000–2006 bo Španija izgubila za 43 mrd. evrov, Italija in Nemčija

vsaka 28 mrd. evrov, Grčija in Portugalska vsaka 20 mrd. evrov. Regionalna pomoč se bo po širitvi pretakala v nove države članice, ki imajo skupaj 75 mio. prebivalcev, vendar ustvarijo manjši BNP kot Nizozemska, ki ima 15 mio. prebivalcev. V prvih treh letih članstva, od 2000–2006, bodo nove članice sicer prejele samo 22 mrd. evrov regionalne pomoči, toda v naslednjem finančnem okviru naj bi se njihov delež bistveno povečal.

3.4.3 SPREMEMBA SISTEMA LASTNIH SREDSTEV SKUPNOSTI

Glavni pobudnici sta Nemčija in VB, ki plačujeta daleč največje prispevke v EU, sledita pa ji Švedska in Avstrija. Predvideva se namreč, da se bodo prispevki iz naslova DDV zmanjšali, povečali pa se bodo prispevki iz naslova BNP. Zamenjava DDV/BNP bi pomenila za Nemčijo odtegnitev izdatkov v višini 700 mio. evrov (Tabela 10, Priloge). Temu predlogu ostro nasprotuje Italija, ki trenutno plačuje EU manj, kot bi zahtevala njena razvitost, in bi s tem izgubila okrog 1 mrd. evrov. Tudi Belgija bi pri tem predlogu izgubila za okrog 250 mio. evrov (Peet, Ussher, 1999, str. 10–15).

3.4.4 SPLOŠNA KOREKCIJA MEHANIZMA

Novi finančni okvir bo tudi priložnost za odprtje vprašanja 'popravka' na prispevek v evropski proračun, ki ga uveljavlja VB. Britanska vlada je leta 1984 pod vodstvom tedanje premierke Margaret Thatcher dosegla pravico do zmanjšane prispevka, ker je bila država tedaj razmeroma revna in je prejela malo sredstev za kmetijstvo. Če se popust ne bo spreminjal, bo britanski prispevek v EU za nove države članice do leta 2006 vreden okrog 0,05 % BNP, to je okrog 650 mio. evrov. Ostali, ki ne bodo imeli popusta, bodo primorani plačati okrog 0,15 % svojih BNP, kar bi za Nemčijo predstavljalo 3 mrd. evrov na leto in za Francijo 2 mrd. evrov. V EU se močno širi prepričanje, da VB noče plačati svojega poštenega deleža stroškov financiranja širitve. VB se zagovarja, da je kljub temu, da je na petem mestu največjih neto plačnic, šele na enajstem mestu po svoji rasti.

Najboljša alternativa vsemu temu pa bi najbrž bila splošna korekcija mehanizma, ki naj bi prerazporedila sredstva od bogatejših k revnejšim. Vsem državam neto plačnicam naj bi bili odobreni popravki, kot ga ima VB. Najradikalnejša oblika te alternative bi bila enakomerna razporeditev popravkov vsem državam plačnicam, to so: VB, Nemčija, Nizozemska, Avstrija in Švedska (Tabela 11, Priloge). V tem primeru bi Nemčija pridobila za okrog 5 mrd. evrov, pridobile pa bi tudi Avstrija, Švedska in Nizozemska. VB bi bila še vedno deležna popravka, vendar v manjši meri. Manj radikalna oblika pa predvideva popust VB, kakršen je bil do sedaj, in popust še za ostale države plačnice. Nemčija, Nizozemska, Avstrija in Švedska bi plačale 0,3 % njihovega BNP na začetku leta in bi jim potem bilo povrnjeno v stilu britanskega popravka. Tudi v tem primeru bi Nemčija pridobila, in sicer za 2,7 mrd. evrov. Kljub temu, da sta oba predloga logično sprejemljiva, pa bi privarčevani znesek s strani neto plačnic pomenil dodaten strošek za nekoga drugega. Uporaba britanskega popravka vseh držav članic bo povečala britanski neto prispevek za okrog 1,8 mrd. evrov. Pri predlogu s strani Nemčije (enakomerna razporeditev britanskega popravka) bi bila VB spet na slabšem

(naravnati na 3,1 mrd. evrov leta 1999 v primerjavi za statusom quo), odkar hoče prenehati z ohranjanjem popusta za svoje neto prispevke na podlagi 0,3 % BNP. Države proti takšnemu sistemu so Francija, Danska, Italija, Belgija in Luksemburg (Tabela 13, Priloge).

3.5 FINANČNA PERSPEKTIVA 2007–2013

Za dogovor o finančnem okviru za obdobje 2007–2013 bo potrebno soglasje vseh 25 držav članic razširjene EU. Najbolj problematični področji v novem finančnem okviru bosta kmetijstvo in regionalna politika. Nove članice se bodo morale za pridobitev sredstev boriti z neto plačnicami v proračun EU, kar bo povečalo politične napetosti. Neto plačnice bodo svoje prispevke skušale znižati na minimum in bodo svoje stališče utemeljevale z dvomi v sposobnost novih članic, da porabijo vsa razpoložljiva sredstva. S širitvijo EU povezana rast izdatkov za kmetijske subvencije in regionalno pomoč bo zlasti težko sprejemljiva za Francijo, Nemčijo in Italijo, ki že zdaj z velikimi težavami izpolnjujejo pogoje pakta o proračunski stabilnosti v okviru denarne unije. Višji prispevki v proračun EU bodo povečali pritisk na njihov proračunski primanjkljaj, zato je pričakovati, da te države ne bodo zlahka sprejele dodatnih stroškov. Poleg tega bo Nemčija, ki bo zaradi širitve EU izgubila evropske subvencije za nekdanjo Vzhodno Nemčijo, politično težko upravičila povečanje svojega prispevka v bruseljski proračun (Peet, Ussher, 1999, str. 10–15).

25-članska EK EU bo morala v okviru novega finančnega okvira temeljito reformirati svojo SKP, da se razlike med bogatimi in revnimi ne bodo poglobljale. Pomoč manj razvitim - torej predvsem novim državam članicam - se po širitvi EU ne bo smela zmanjšati. Od EU morajo imeti korist vsi prebivalci Evrope, ne samo tisti v najrevnejših državah. Deset novih držav članic bo v prvih treh letih članstva (2004–2006) za kmetijstvo od EU prejelo skupno 9,8 mrd. evrov, torej približno toliko, kot prejme Francija v enem letu.

S širitvijo bodo največ izgubile države, ki zdaj prejemajo največ regionalne pomoči. Zlasti Irska in Španija bosta utrpeli izgubo razvojne pomoči, saj sta že presegli raven 75 % BNP EU, ki je zgornja meja za upravičenost do največjega deleža regionalne pomoči, t. i. cilja 1. V prvih treh letih članstva, od 2004–2006, bodo nove države članice prejele samo 22 mrd. evrov regionalne pomoči, toda v naslednjem finančnem okviru naj bi se njihov delež bistveno povečal. V EU se pojavljajo različni predlogi, kako omejiti financiranje revnejših regij po širitvi. Predlog, ki ga podpira VB, je, da bi razvojne subvencije 'nacionalizirali', tj. da bi jih namesto EK odmerjale vlade iz nacionalnih proračunov. Drug predlog je, da bi prag za upravičenost do razvojne pomoči s sedanjih 75 % zvišali na 90 %, tako da bi čimveč držav lahko tudi v prihodnje prejemale sredstva za manj razvite regije. Takšen scenarij bi ustrezal tudi Sloveniji, ki se bo po letu 2006 znašla med bolj razvitimi državami in bo verjetno postala neto plačnica v proračun EU.

Kot eno največjih težav v okviru procesa širitve omenjajo tudi Poljsko. Skrbi se nanašajo tako na politično stabilnost v tej državi, ki pogosto menjava vodilne kadre in s tem spodbija učinkovitost države uprave, kot na politično zrelost vlade, ki jo sestavljata tako različni

stranki, kot so socialisti in liberalci. Poljakom v Bruslju pripisujejo izredno agresivnost pri obrambi nacionalnih interesov in pogajalsko nepopustljivost, ki izvira iz občutka zgodovinske krivice, ki naj bi jo utrpela njihova država. Od Poljske v EU pričakujejo težave zlasti na področju finančnih storitev in varnosti živil (Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje Bruselj, 2003, str. 7).

Hkrati bo komisija pripravila redno letno poročilo o preostalih treh kandidatkah - Bolgariji, Romuniji in Turčiji. Strategija bo začrtala pot za včlanitev Bolgarije in Romunije leta 2007. Bolgarija je v precej boljšem položaju, saj je zaprla že 25 pogajalskih poglavij, medtem ko jih je Romunija šele 19. Za Romunijo je glavni cilj do konca tega leta od EU pridobiti priznanje, da ima delujoče tržno gospodarstvo. Obe državi si želita prihodnje leto končati pogajanja s sedanjimi članicami EU, še preden bi jima deset novih članic lahko postavljajo nove zahteve. Turčija pa pričakuje predvsem priznanje, da je vidno napredovala pri pripravah na morebitno članstvo. EU bo o možnem začetku pristopnih pogajanj odločala šele decembra 2004, medtem pa je pričakovati tudi kritiko na račun Turčije, da je napredek marsikdaj viden samo na papirju, medtem ko se stvari v praksi niso bistveno spremenile.

4 SLOVENIJA IN EU

Pristopna pogajanja s Slovenijo so bila uspešno končana 13. decembra 2002 in 16. aprila 2003 je bila podpisana pogodba o pristopu. Na referendumu je večina Slovencev izrazila podporo članstvu v EU. Po ratificiranju pristopne pogodbe se bo Slovenija 1. maja 2004 pridružila EU.

Rezultate finančnih pogajanj lahko predstavimo in ocenimo glede na doseganje razvojnih in javnofinančnih ciljev, in sicer z dveh zornih kotov. Prvi je kratkoročno obdobje, ki obsega čas od včlanitve Slovenije v EU (1. maja 2004) do zaključka sedanje finančne perspektive EU (konec leta 2006). Drugi zorni kot pa je dolgoročno obdobje, ki obsega naslednjo sedemletno finančno perspektivo EU (2007–2013). Pogajanja o finančnem svežnju vstopa Slovenije v EU so se dejansko začela januarja 2002. Takrat je EK objavila dokument z naslovom 'Skupna finančna perspektiva 2004–2006', v katerem je opredelila osnovni okvir za razpravo o finančnih vidikih vključevanja držav kandidat v EU. Predmet finančnega dela pogajanj med Slovenijo kot kandidatko za vstop v EU in državami članicami je bil, koliko bo Slovenija dobivala iz proračuna EU iz naslova njenih skupnih ekonomskih politik, predvsem iz naslova SKP in kohezijske politike, pa tudi iz nekaterih drugih virov, in o tem, koliko bo Slovenija vplačevala v proračun EU. Zaradi izrazite horizontalne naravnosti dokument za Slovenijo ni bil ugoden, saj je premalo upošteval specifičnosti naše države kot najbolj razvite med vsemi kandidatkami iz Srednje in Vzhodne Evrope (Potočnik, 2002, str. 17).

Na zasedanju evropskega sveta v Bruslju oktobra 2002 je bila sprejeta politična odločitev, da ne bo imela nobena od novih članic, v obdobju 2004–2006 slabše neto proračunske pozicije, kot jo je imela leta 2003, to je zadnje leto pred vstopom v EU. V tem letu države kandidatke za vstop v EU še ne bodo vplačevale sredstev v proračun EU, bodo pa iz njega dobivale predpristopno pomoč, zato je razumljivo, da bodo vse nove članice v obdobju 2004–2006

neto prejemnice sredstev iz proračuna EU oziroma bodo vse imele v tem obdobju pozitivno proračunsko pozicijo. To pomeni, da v obdobju do leta 2006 Slovenija ne bo neto plačnica v proračun EU, bo pa neto prejemnica sredstev iz bruseljske blagajne, in to v letni višini 90 mio. evrov (Mrak, 2002, str. 5).

Da bi EU lahko uresničila svoj sklep in s tem pripeljala nove članice v pozitivno neto proračunsko pozicijo, je vpeljala mehanizem t. i. pavšalnih povračil. Z njim bodo tiste nove članice, ki bi iz proračuna EU sicer dobile manj sredstev, kot bi jih vanj vplačale, upravičene do dodatnih sredstev iz proračuna EU, in to v višini, ki jim bo zagotavljala tako pozitivno neto proračunsko pozicijo, kakršno so imele v letu pred pristopom. Tako bo Slovenija upravičena do tovrstnih povračil vsa tri leta finančnega obdobja 2004–2006. Za našo državo bodo torej pavšalna povračila v teh letih poleg sredstev za kmetijstvo in regionalni razvoj eden od pomembnih virov finančnih sredstev iz bruseljske blagajne in torej eden od pomembnih elementov celotne oziroma popolne neto proračunske pozicije naše države v odnosu do proračuna EU. Za izračun višine pavšalnih povračil pa je treba najprej izračunati, kolikšen bi bil v teh letih neto finančni tok med proračunoma Slovenije in EU brez teh povračil. Ta neto finančni tok, ki po svoji vsebini pomeni nepopolno neto finančno pozicijo države do proračuna EU, saj ne vsebuje pavšalnih povračil, je za Slovenijo negativen v vseh teh letih obdobja 2004–2006, zato je naša država upravičena do pavšalnih povračil (Mrak, 2002, str. 5).

Druga za Slovenijo pozitivna posledica zasedanja v Bruslju pa je sklep, v skladu s katerim se je obseg odobrenih sredstev za strukturne aktivnosti držav kandidatk v letih 2004–2006 sicer zmanjšal s 25,5 mrd. na 23 mrd. evrov, vendar pa je ta sklep mogoče jemati za ustvarjanje finančne rezerve v višini 2,5 mrd. evrov, namenjene za reševanje specifičnih problemov, ki jih imajo v tem delu pogajanj posamezne države kandidatke, med njimi tudi Slovenija. Glede na to, da naj bi bil precejšen del teh sredstev namenjen za financiranje stroškov schengenske meje, pri kateri bo Slovenija udeležena s pomembnim deležem, je sklep evropskega vrha v Bruslju za našo državo ugoden (Mrak, 2002, str. 5).

4.1 PODROČJE KMETIJSTVA

Slovensko kmetijstvo je v letu 2000 predstavljalo 3,2 % bruto dodane vrednosti in zaposlovalo 9,9 % delovne sile. ES je istega leta iz Slovenije uvozila za 93,3 mio. evrov kmetijskih izdelkov in v Slovenijo izvozila za 431,1 mio. evrov. Proračun za kmetijstvo se je v letu 1999 povečal za 37 %, v letu 2000 pa za 10 % in je znašal 213 mio. evrov. Naravne razmere so za kmetijstvo v Sloveniji razmeroma neugodne, saj velike gozdne površine in neugoden relief otežujeta opravljanje kmetijske dejavnosti. Kar 70 % kmetijskih površin v Sloveniji se uvršča v območja s težjimi razmerami za kmetijsko dejavnost. Prevladujoča kmetijska oblika v Sloveniji so majhne zasebne kmetije, ki obsegajo več kot 90 % kmetijskih obdelovalnih zemljišč in predstavljajo 75 % kmetijske proizvodnje (Zrimšek, 2002, str. 23).

Na področju kmetijstva so bili v pogajanjih zastavljeni štirje strateški cilji: (i) popolna in enakopravna vključitev v pravni red EU, (ii) ekonomski položaj kmetov se zaradi vstopa v EU ne sme poslabšati, (iii) višine kvot in referenčnih količin, ki so predmet pogajanj, ne smejo biti nižje od sedanje ravni proizvodnje v Sloveniji in (iv) rešitve morajo biti prilagojene specifičnim strukturnim in razvojnim problemom slovenskega kmetijstva in morajo upoštevati predvidene spremembe SKP (Potočnik, 2002, str. 18).

Ti cilji so bili v celoti doseženi, sveženj rešitev pa je za Slovenijo vsestransko ugoden. Med vsemi kandidatki omogoča prav Sloveniji daleč najvišjo raven doplačevanja neposrednih plačil kmetom iz lastnega proračuna. Prav tako bodo imeli samo kmetje iz Slovenije že leta 2007, torej takoj ob začetku nove finančne perspektive, dostop do neposrednih plačil v povsem enaki višini kot njihovi kolegi v državah EU in bodo tako v tem elementu SKP v celoti izenačeni z njimi.

Ugoden rezultat je bil dosežen tudi na področju kvot in referenčnih količin. Res je, da so končne številke nižje od (zavestno visoko) zahtevanih v izhodišču pogajanj, vendar pa niso niti v enem primeru pod ravni trenutne proizvodnje. Zaradi razlik med podatki in absorpcijo obstajajo celo določene rezerve za prestrukturiranje. Dogovorjene kvote in referenčne količine dajejo možnost za nadaljnje prestrukturiranje slovenskega kmetijstva in obenem izboljšujejo možnosti Slovenije v nadaljnjih spremembah SKP. Pogajanja so bila uspešna tudi v primerjavi z drugimi državami kandidatki, saj je Slovenija dosegla največje povečanje kvot in referenčnih količin v primerjavi s prvo ponudbo EU iz aprila 2003.

Slovenija je v pogajanjih uspela zagotoviti finančno zelo obsežen in razvojno zanimiv sveženj rešitev za razvoj podeželja v obdobju 2004–2006 v skupni vrednosti približno 250 mio. evrov. Gre za močan program, ki bo vključeval izravnalna plačila za kmetovanje v težjih razmerah, kmetijska okoljska plačila in nekatere druge ukrepe. Program omogoča oblikovanje bolj kakovostne politike države do kmetijstva in podeželja, hkrati pa izboljšuje izhodišča Slovenije v prihodnjih razpravah o reformi SKP. Predvidevamo namreč, da bo šla reforma prav v smeri krepitve drugega stebra, torej vsestranskega razvoja podeželja, to pa seveda pomeni, da bo kakovosten in dovolj obsežen program predstavljal dobro osnovo tudi za pogajanja o naslednjem sedemletnem finančnem obdobju.

4.2 STRUKTURNI SKLADI IN REGIONALNA POLITIKA

Na tem področju si je Slovenija prizadevala za doseg dveh ciljev: (i) za povečanje obsega sredstev, ki jih je za te namene EU namenila naši državi v obdobju 2004–2006, in (ii) za dogovor, po katerem bo čim večji del ozemlja Slovenije imel možnost ohraniti status regije cilja 1 (regije z najširšim možnim dostopom do strukturnih sredstev EU) tudi v naslednji finančni perspektivi. V pogajanjih smo dosegli, da bo Slovenija v obdobju 2004–2006 (to obdobje predstavlja nekakšno prehodno obdobje do polnega črpanja strukturnih sredstev) iz naslova regionalne politike deležna skupno 404 mio. evrov, od tega 236 mio. evrov iz strukturnih skladov in 168 mio. evrov iz kohezijskega sklada. Dokončna odločitev o

regionalizaciji Slovenije za potrebe kohezijske politike (regionalizacija na NUTS II ravni) bo sprejeta do konca leta 2006. To dejansko pomeni, da so Sloveniji za sklenitev dogovora o številu regij na ravni NUTS II dana dodatna tri do štiri leta. V povezavi z regulativo o kriterijih za regionalizacijo v okviru EU, ki je v zadnji fazi sprejemanja in v pripravo katere se je Slovenija dejavno vključila, daje ta dogovor realno možnost, da bo velik del ozemlja tudi v obdobju 2007–2013 upravičen do polnega koriščenja sredstev strukturnih skladov EU. Tiste slovenske regije, ki bodo v naslednji finančni perspektivi zadržale status regij cilja 1, bodo takrat že imele poln dostop do sredstev iz strukturnih skladov, kar seveda pomeni znatno večji obseg sredstev v primerjavi z obdobjem 2004–2006 .

Z dolgoročnega vidika lahko dogovore ocenimo kot zelo ugodne. Sloveniji dajejo širok manevrski prostor za dogovarjanje z EU glede regionalizacije države na ravni NUTS II in tako odpirajo možnosti za pridobivanje sredstev za strukturne aktivnosti v obdobju po letu 2007. S kratkoročnega vidika bi bilo sicer še boljše, če bi bil odobren obseg sredstev za strukturne in torej razvojne namene v obdobju 2004–2006 nekoliko višji. Vendar je razumljivo, da je EU po kriterijih, ki so bili uporabljeni za razdelitev sredstev, namenila relativno majhen del sredstev razvitejšim kandidatkam, med temi pa je Slovenija prav na vrhu.

4.3 SCHENGENSKA MEJA

Poleg doplačevanja neposrednih plačil kmetov iz lastnega proračuna in oblikovanja posebne finančne rezerve, namenjene razvoju podeželja, predstavlja schengenska meja še tretjo konceptualno novost, ki jo je v finančni del pogajanj med EU in državami kandidatkami vnesla Slovenija. EU je namreč sprejela naš predlog in se obvezala, da bo prevzela del stroškov vzpostavitve in vzdrževanja schengenske meje v državah kandidatkah. Sloveniji bo za te namene v obdobju 2004–2006 namenila skupno 107 mio. evrov. To predstavlja 45 % vseh stroškov, ki naj bi jih po naših ocenah v teh letih imela Slovenija s tem projektom. Vzpostavitev schengenske meje kot posebne postavke v proračunu EU za Slovenijo ni pomembna samo v kratkoročnem smislu - kot začasen vir financiranja projekta, temveč predstavlja tudi dobro dolgoročno osnovo. Realna je namreč ocena, da bo postavka schengenske meje ostala v bruseljskem proračunu tudi v obdobju naslednje finančne perspektive. Zanja niso zainteresirane le nove članice, katerih meje bodo kmalu postale zunanje meje EU, temveč tudi tiste stare članice, ki sedaj same nosijo stroške vzdrževanja schengenskega režima na svojih mejah.

4.4 UČINKI VKLJUČITVE SLOVENIJE V EU NA DRŽAVNI PRORAČUN

Na področju prispevka v proračun EU in neto proračunskega položaja države do proračuna EU si je Slovenija v pogajanjih zastavila cilja: (i) da v obdobju 2004–2006 doseže boljši pozitivni neto proračunski položaj, kot ga bo dosegla v letu pred pristopom in (ii) da za obdobje 2007–2013 zagotovi takšen obseg in strukturo prilivov sredstev iz bruseljske blagajne, da ne bo neto plačnica v proračun EU.

Za Slovenijo bo vstop v EU pomenil na eni strani obveznost vplačevanja TLV (carine, dajatve na kmetijske izdelke in dajatve na sladkor), prispevkov na osnovi DDV in BNP ter popravka v korist VB. Na drugi strani pa nam bo omogočeno črpanje sredstev za kmetijstvo, razvoj podeželja, strukturno in kohezijsko politiko in za vzpostavitev schengenske meje. Na pogajanjih z EU so bila dogovorjena tudi pavšalna povračila za obdobje 2004–2006, ki naj bi okrepila denarni tok in proračunski položaj tako, da vstop v EU ne bi spremenil neto položaja nove države članice.

Dosežene rešitve so skladne z obema ciljema. Oktobra 2002 je bila na evropskem vrhu v Bruslju odpravljena dilema, ali bi Slovenija lahko bila neto plačnica v proračun. EU je sprejela odločitev, da nobena nova članica v prvih letih članstva v EU ne sme imeti slabšega neto proračunskega položaja, kot ga je imela v zadnjem letu pred včlanitvijo. Slovenija je to dosegla z dogovorom, s katerim so ji za obdobje 2004–2006 odobrena pavšalna plačila v skupnem znesku 261,5 mio. evrov oziroma 61,2 mrd. SIT. Pri tem je izredno pomembno, da je Sloveniji pri izračunu neto proračunskega položaja uspelo doseči upoštevanje realnega obsega prispevka v evropski proračun, ki je bil prvotno podcenjen za 12 %, in na ta način v obdobju 2004–2006 izboljšati proračunski položaj za 78 mio. evrov. Polovica tega izboljšanja je bila dosežena na račun višjih stopenj gospodarske rasti od prvotno predvidenih, polovica pa z upoštevanjem podatka SURS o višjem revidiranem BNP, ki ga je za namene izračuna pavšalnih povračil le v primeru Slovenije že vnaprej odobril tudi Eurostat. Takšen rezultat pogajanj omogoča Sloveniji nekaj manevrskega prostora za obvladovanje tveganj, ki bi jim bili lahko izpostavljeni v primeru morebitno slabšega črpanja sredstev EU iz naslova razvoja podeželja in strukturnih skladov.

Tabela 11 na kratko prikazuje, kakšen naj bi bil neto proračunski položaj Slovenije v odnosu na EU v obdobju 2004–2006. Iz nje je razvidno, da naj bi imela v tem obdobju naša država pozitiven neto proračunski položaj v povprečni višini 0,35 % BDP. Dejanska bilanca finančnih tokov z EU bo v veliki meri odvisna od učinkovitosti črpanja sredstev iz proračuna EU. Na odhodkovni strani ne pričakujemo večjih težav, saj bomo zaradi uspešnih pogajanj v prvem letu v evropski proračun prispevali predvidoma 2 mrd. SIT manj, kot je bilo prvotno predvideno. Treba je upoštevati tudi posredne učinke vstopa v EU (ki niso bili predmet pristopnih pogajanj in niso zajeti v tabeli finančnih tokov med obema proračunoma): predvsem zmanjšanje obsega pobranega DDV (v letu 2004 za 13 mrd. SIT, po ocenah pa v naslednjih letih do 20 mrd. SIT) in znižanje carinskih prihodkov (ki pa bi se sicer počasneje zniževali tudi zaradi zahtev WTO in sklenjenih bilateralnih sporazumov). Našteti učinki članstva v EU bi po ocenah lahko povzročili povečanje proračunskega primanjkljaja v naslednjih letih, zaradi česar bo treba prestrukturirati proračun med in znotraj posameznih programov ter nabor prednostnih nalog podrediti proračunskim zmožnostim. Izdatke proračuna povečujejo tudi obveznosti do Evropske investicijske banke (EIB), ki pa kot kapitalske naložbe po veljavni metodologiji ne vplivajo na proračunski primanjkljaj.

Še nekatere druge koristi Slovenije ob včlanitvi v EU (Slovenija v EU, 2000, str. 26):

- zagotovitev stabilnega političnega in gospodarskega okolja, ki bosta spodbujala vsestranski družbeni razvoj;
- večja nacionalna varnost prek vključevanja v skupne mehanizme zunanje in varnostne politike;
- krepitev ugleda in moči Slovenije tako na političnem kot na gospodarskem področju ter zagotovitev pravic, ki izhajajo iz državljanstva EU slovenskim državljanom;
- možnost soodločanja pri vseh vprašanih sooblikovanja prihodnje Evrope in sveta, kar je ključnega pomena za dolgoročni razvoj Slovenije;
- zagotovitev velikega notranjega trga za slovensko gospodarstvo;
- zagotovitev večje predvidljivosti in obvladljivosti poslovanja in zmanjšanja poslovnega tveganja ter zagotovitev novih razvojnih možnosti, ki jih dajeta gospodarska in denarna unija;
- povečanje medsebojne trgovine in s tem pomembna spodbuda domači gospodarski rasti in povečanju zaposlenosti;
- konkurenca na notranjem trgu bo motivacija in spodbuda slovenskim podjetjem za izboljšanje konkurenčne sposobnosti prek razvoja novih izdelkov in storitev, uporabe sodobnih tehnologij in nenehnega zmanjševanja proizvodnih stroškov;
- boljši dostop do kapitala, opreme, znanja in tehnologij, prevzem standardov, tehničnih predpisov, osnovnih znanj in organizacijskih tehnik ter s tem dodaten vpliv na povečanje konkurenčne sposobnosti slovenskega gospodarstva;
- odpiranje novih izobraževalnih in zaposlitvenih možnosti slovenskim državljanom.

Tabela 11: Vpliv vstopa v EU na proračunski položaj RS (v mio. evrov in v mrd. SIT)

OCENE MINISTRSTVA ZA FINANCE	2004			2005			2006		
	EUR	SIT	Delež v BDP (%)	EUR	SIT	Delež v BDP (%)	EUR	SIT	Delež v BDP (%)
Predpristopna pomoč	56,3	13,2	0,21	48,4	11,3	0,17	31,0	7,3	0,10
1 Kmetijstvo	47,9	11,2	0,18	140,3	32,9	0,49	181,7	42,6	0,59
1a -Skupna kmetijska politika	16,5	3,8	0,06	73,4	17,2	0,26	82,2	19,3	0,27
Tržni ukrepi	16,5	3,8	0,06	43,1	10,1	0,15	44,6	10,4	0,14
Neposredna plačila	0,0	0,0	0,00	30,2	7,1	0,11	37,7	8,8	0,12
1b - Razvoj podeželja	31,5	7,4	0,12	66,9	15,7	0,23	99,5	23,3	0,32
2 Sredstva za strukturno politiko	29,8	7,0	0,11	66,7	15,6	0,23	83,6	19,6	0,27
2a - Strukturni skladi	28,6	6,7	0,11	51,7	12,1	0,18	56,2	13,2	0,18
2b - Kohezijski sklad	1,3	0,3	0,01	15,0	3,5	0,05	27,5	6,5	0,09
3. Notranje politike	39,3	9,2	0,15	40,1	9,4	0,14	40,9	9,6	0,13
3c - Schengenska meja	39,3	9,2	0,15	40,1	9,4	0,14	40,9	9,6	0,13
4. Pavšalna povračila	104,9	24,5	0,40	94,6	22,2	0,33	62,0	14,5	0,20
4a - Pavšalno plačilo za krepitev denarnega toka	71,8	16,8	0,27	20,3	4,7	0,07	20,7	4,8	0,07
4b - Pavšalno povračilo - proračunska izravnava	33,1	7,7	0,13	74,3	17,4	0,26	41,4	9,7	0,13
Prejemki skupaj	278,2	65,1	1,05	390,1	91,4	1,37	399,3	93,6	1,29
Tradicionalni lastni viri	15,4	3,6	0,06	32,7	7,7	0,11	33,3	7,8	0,11
DDV vir	28,4	6,6	0,11	39,4	9,2	0,14	41,4	9,7	0,13
BND vir	134,0	31,3	0,51	223,0	52,2	0,78	233,2	54,6	0,76
Popravek v korist VB	14,8	3,5	0,06	30,4	7,1	0,11	32,2	7,5	0,10
Vplačila skupaj	192,6	45,0	0,73	325,5	76,3	1,14	340,0	79,7	1,10
NETO POLOŽAJ PRORAČUNA RS	85,6	20,0	0,32	64,6	15,1	0,23	59,3	13,9	0,19
3. Notranje politike	15,6	3,6	0,06	26,3	6,2	0,09	35,3	8,3	0,12
3a - Obstoječe politike	13,4	3,1	0,05	23,5	5,5	0,08	32,4	7,6	0,10
3b - Krepitev institucij	2,2	0,5	0,01	2,8	0,7	0,01	2,9	0,7	0,01
SKUPAJ NETO POLOŽAJ RS	101,2	23,7	0,38	91,0	21,3	0,32	94,5	22,1	0,31

Vir: Ministrstvo za finance, 2004.

5 SKLEP

Proračun EU se je razvijal od precej skromnih začetkov do kompleksne strukture, ki jo pozna danes. Zasnova financiranja in struktura evropskega proračuna se je v dvajsetih letih temeljito spremenila. Na začetku se je le-ta financiral z neposrednimi prispevki držav članic, vendar pa se je ta sistem že dokaj kmalu izkazal za neustreznega in so ga zamenjali s sistemom lastnih sredstev. Prihodkovno stran proračuna predstavljajo v manjši meri v članicah pobrane dajatve v kmetijstvu in delež vrednosti DDV, nekaj več kot 2/3 pa prispevki držav, ki so obračunani na podlagi vrednosti njihovega BNP. Pri proračunu ne gre pozabiti posebnega proračunskega popravka, ki si ga je izborila VB. Izdatkovna stran proračuna EU je nekoliko kompleksnejša, sestavlja jo sedem politik, kmetijska, strukturna, notranja in zunanja politika, administrativni izdatki, izdatki v zvezi s predpristopno pomočjo in rezerve.

Letna poraba proračuna EU je omejena na največ 1,27 % vrednosti BNP EU oziroma na 1,24 % BND. Pri tem zgornje dovoljene meje porabe EU nikoli ne doseže. Največ sredstev na izdatkovni strani, čez 40 %, je porabljenih za SKP, nekaj več kot 30 % gre za strukturne in kohezijske sklade, ostalih 30 % pa se približno enakomerno porazdeli na ostale politike. Največji delež vrednosti prispeva Nemčija, ki v skupni proračun tudi precej več plača, kot iz njega prejme. Med pomembnimi neto plačnicami so tudi Nizozemska, Švedska in Avstrija. Tradicionalne neto prejemnice sredstev so sicer najmanj razvite države. Države, ki iz proračuna vedno več prejmejo, kot vanj vplačajo, so Grčija, Španija, Portugalska in Irska.

EU se sedaj bliža širitvi na 25 članic s 450 mio. državljanov. Eden izmed večjih problemov ob vstopu novih držav članic je bilo sprejemanje SKP. Glavno področje reforme SKP je bila uporaba direktnih plačil, in sicer kako bo ta instrument vpeljan v nove države članice. Direktna pomoč iz EU naj bi za nove države članice ostala (sicer za polovico manjša kot v sistemu ohranitve celotnih direktnih plačil) in se z leti povečevala. Poleg tega je EK razpravljala o možnostih za reformo strukturne politike EU, ki je za kmetijstvom drugi največji izdatek iz evropskega proračuna. Tudi strukturna pomoč novim državam članicam naj bi se z leti povečevala. Širitev na deset revnejših držav pomeni izgubo za vsaj deset sedanjih revnejših regij v EU. Več kot polovica populacije iz območij sedanjih držav članic bo izgubila pomoč iz strukturnih skladov. S širitvijo bodo največ izgubile države, ki zdaj prejemajo največ regionalne pomoči, zlasti Irska, Španija in Portugalska. Predvideva se tudi manjše prestrukturiranje sistema lastnih sredstev, namreč, da se bodo prispevki iz naslova DDV zmanjšali, povečali pa se bodo prispevki iz naslova BNP. Novi finančni okvir bo tudi priložnost za odprtje vprašanja 'popravka' na prispevek v evropski proračun, ki ga uveljavlja VB. Najboljša alternativa vsemu temu bi najbrž bila splošna korekcija mehanizma, ki naj bi prerazporedila sredstva od bogatejših k revnejšim. Vsem državam neto plačnicam naj bi bili odobreni popravki, kot ga ima VB. Najradikalnejša oblika te alternative naj bi bila enakomerna razporeditev popravkov vsem državam plačnicam, to so: VB, Nemčija, Nizozemska, Avstrija in Švedska. Manj radikalnejša oblika pa predvideva popravek VB, kakršen je bil do sedaj, ter popravek še za ostale države plačnice. Nemčija, Nizozemska, Avstrija in Švedska bi plačale svoj delež BNP na začetku leta in bi jim potem bilo povrnjeno

v stilu britanskega popravka. Za dogovor o finančnem okviru za obdobje 2007–2013 bo potrebno soglasje vseh 25 držav članic razširjene EU. Najbolj problematični področji v novem finančnem okviru bosta kmetijstvo in regionalna politika. Nove članice se bodo morale za pridobitev sredstev boriti z neto plačnicami v proračun EU.

Slovenija se bo s 1. majem 2004 pridružila EU. V pogajanjih z EU je dosegla, da bo v skladu z metodologijo EK v prvem obdobju polnopravnega članstva 2004–2006 iz proračuna EU prejela več sredstev kot bo vanj vplačevala, kar pomeni, da bo njen proračunski položaj pozitiven. Da bi EU lahko uresničila svoj sklep in s tem pripeljala nove članice v pozitivno neto proračunsko pozicijo, je vpeljala mehanizem t. i. pavšalnih povračil, ki naj bi okrepila denarni tok in proračunski položaj, tako da vstop v EU ne bi pomenil prevelikega finančnega bremena za nove države članice. Druga stran odločitve pa temelji na povečanem obsegu sredstev, ki jih je EU odobrila Sloveniji iz naslova izvajanja evropskih politik, zlasti kmetijske in kohezijske, in iz drugih naslovov (schengenska meja).

6 LITERATURA

1. Benko Maša: Strukturna in Kohezijska politika EU. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 44 str.
2. Erjavec Emil, Volk Tina: Pregled skupne kmetijske politike. Domžale: Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, 2001. 224 str.
3. Gabrenja Igor: Podjetniški pristop pri prilagajanju regionalne in strukturne politike Evropske unije v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 94 str., 8 pril.
4. Grmovšek Boštjan: Evropski parlament in odločanje v gospodarstvu. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 38 str., 11 pril., 8 tbl.
5. Ješovnik Peter: Evropska unija. Koper: Visoka šola za management, 2000. 245 str.
6. Likovič Aleks: Kmetijska politika v Sloveniji in Evropski uniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 45 str.
7. Mavko Mitja: Prihodki proračuna EU in ocena višine slovenskega prispevka. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 31 str., 11 pril., 11 tbl.
8. Moussis Nicolas: Evropska unija, pravo, ekonomija, politike. Ljubljana: Littera picta, 1999. 575 str.
9. Peet John, Ussher Kitty: The EU budget: an agenda for reform. London: Centre for European Reform, 1999. 19 str.
10. Putten Van Der Raymond: EU enlargement: costs and challenges. London: Economic Research Departement, 2002. 25 str.
11. Schreyer Michael: Reform of EU policies in the perspective of enlargement. Brussels: European Policy Centre & Notre Europe, 2002. 10 str.
12. Slovenija v Evropski uniji. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2001. 152 str.
13. Stanovnik Tine: Javne finance. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1998. 196 str.
14. Swann Dennis: The economics of the Common Market. England: Penguin Group, 1988. 326 str.
15. Weise Christian: How to finance Eastern Enlargement of the EU. European Commission, 2001, 15 str.
16. Zrimšek Martina: Vključevanje Portugalske v Evropsko unijo, potencialne izkušnje za Slovenijo. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 45 str., 15 pril., 21 tbl.
17. Zupan Borut: Evropska skupnost na prehodu v Evropsko unijo. Ljubljana: Center za mednarodno sodelovanje in razvoj, 1993. 114 str.

7 VIRI

1. Agenda 2000: financing and enlarging the European Union. 1999.
2. Budget.
[URL: <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s27000.htm>], 15. 9. 2003.
3. Cohesion Policy: Facts and Figures.
[URL: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/debate/document/kit1003_en.pdf]
5. 1. 2004.

4. Commission of the European Communities.
[URL: http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financinf/com_2001_801/en.pdf], 28. 12. 2001
5. Commission's Directorates-General and Services.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/dg16/>], 30. 11. 2003.
6. Council Decision of 29 September 2000 on the system of the European Communities' own resources (2000/597/EC, Euratom).
7. EU budget for 2004: first budget for the enlarged Union.
[URL: http://www.edis.sk/ekes/kneldok/nouveau/budget_2004.pdf], 27. 10. 2003.
8. Enlarging the European Union.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/dg1a/enlarge/index.htm>], 5. 10. 2003.
9. General budget of the European Union for the financial year 2002. Brussels: European Commission, 2002.
10. General budget of the European Union for the financial year 2003. Brussels: European Commission, 2003.
11. How does the Cohesion Fund Work, Operating Rules, Cohesion Fund projects.
[URL: http://europa.eu.int/comm/dg16/activity/funds/fund2_en.htm], 5. 12. 2003.
12. Mrak Mojmir: Izračuni EU o šele temelj za pogajanja. Delo, Ljubljana, XLIV (2002), 215, str. 5.
13. Mrak Mojmir: Finančna pogajanja z EU: kje smo in kam gremo. Delo, Ljubljana, XLIV (2002), 272, str. 5.
14. Official Journal: Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC, Euratom) No 1150/2000 implementing Decision 2000 2000/597/EC, Euratom on the system of the Communities' own resources (2003/C 318/01).
15. Potočnik Janez, Mrak Mojmir: Finančni sveženj dogovora o vključitvi Slovenije v Evropsko unijo. Finance, Ljubljana, 20.12.2002, št. 244, str. 17-18.
16. Preliminary draft general budget of the European Communities for the financial year 2004, Volume 0. Brussels: European Commission, 2003.
17. Proračun Evropske unije.
[URL: <http://www.europa.eu.int/comm/budget/index.htm>], 15. 9. 2003.
18. Public Finance Figures of the European Union.
[URL: http://europa.eu.int/comm/budget/pubfin/index_en.htm], 29. 9. 2003.
19. Sklep Sveta o sistemu virov lastnih sredstev Evropskih skupnosti (2000/597/ES, Euratom). Bruselj, 28.12.2001.
20. Slovensko gospodarsko in raziskovalno združenje Bruselj. Bilten.
[URL: <http://www.sbra.be/bilten9.03web.doc>], 7. 10. 2003.
21. Strategija Republike Slovenije za vključevanje v Evropsko unijo. Ljubljana: Urad za evropske zadeve, 1997. 142 str.
22. The EU budget and enlargement from the perspective of 2002.
[URL: <http://www.ieei.pt/images/articles/759/Tenyears.pdf>], 5. 11. 2003.
23. The future of the Structural Funds. Inforegio.
[URL: http://www.inforegio.org/wbpro/mumm/mumm_en.htm], 5. 11. 2003.

24. Uredba Sveta o izvajanju Sklepa št. 94/728/ES, Euratom o sistemu virov lastnih sredstev Skupnosti (2000/1150/ES, Euratom).
25. What are the Structural Funds. Inforegio.
[URL: http://www.inforegio.org/wbpro/prord/prords/prds1_en.htm], 5. 11. 2003.
26. Zaključena pogajanja o včlanitvi Republike Slovenije v Evropsko unijo: predstavitev in ocena finančnega svežnja. Sporočilo za javnost.
[URL: http://www2.gov.si/svez/svez-nsf/ops_main_slo?openpage], 15. 12. 2003.
27. Zgodovina in razvoj Evropske unije.
[URL: <http://www.ius-software.si/eu/zgodovina.asp>], 15. 9. 2003.

PRILOGE

SEZNAM PRILOG

Shema 1: Pretvorba BNP v BND

Tabela 1: TLV po posameznih državah za leto 2003

Tabela 2: Sredstva iz naslova DDV po posameznih državah za leto 2003

Tabela 3: Sredstva iz naslova BNP po posameznih državah za leto 2003

Tabela 4: Lastna sredstva EU po posameznih državah za leto 2003

Tabela 5: Struktura lastnih sredstev EU za leto 2003

Tabela 6: Struktura kmetijskih izdatkov (v mio. evrov)

Tabela 7: Strukturne operacije (v mrd. evrov, cene 1999)

Tabela 8: Struktura izdatkov notranje politike (v mio. evrov, tekoče cene)

Tabela 9: Zmagovalci in poraženci iz sofinanciranja SKP (tekoče cene)

Tabela 10: Zmagovalci in poraženci zamenjave DDV s prispevki BNP

Tabela 11: Zmagovalci in poraženci splošne korekcije mehanizma

Tabela 12: Plačniki in prejemniki evropskega proračuna

Tabela 13: Začetne pogajalske pozicije

Shema 1: Pretvorba BNP v BND

Maksimalna lastna sredstva:

$$1,27 \% * \frac{1998 + 1999 + 2000 \text{ BNP ESA95 druga izdaja}}{1998 + 1999 + 2000 \text{ BNP ESA95}}$$

$$1,27 \% * \frac{\text{ecu/ evro } (7.457.307 + 7.823.588 + 8.333.161) \text{ mio.}}{\text{ecu/ evro } (7.604.272 + 7.987.826 + 8.501.219) \text{ mio.}}$$

$$\Leftrightarrow 1,27 \% * \frac{\text{ecu/ evro } 23.614.056 \text{ mio.}}{\text{ecu/ evro } 24.093.317 \text{ mio.}} = 1,244737322 \% \Rightarrow 1,24 \%$$

Maksimalne rezervacije za obveznosti:

$$1,335 \% * \frac{1998 + 1999 + 2000 \text{ BNP ESA95 druga izdaja}}{1998 + 1999 + 2000 \text{ BNP ESA95}}$$

$$1,335 \% * \frac{\text{ecu/ evro } (7.457.307 + 7.823.588 + 8.333.161) \text{ mio.}}{\text{ecu/ evro } (7.604.272 + 7.987.826 + 8.501.219) \text{ mio.}}$$

$$\Leftrightarrow 1,335 \% * \frac{\text{ecu/ evro } 23.614.056 \text{ mio.}}{\text{ecu/ evro } 24.093.317 \text{ mio.}} = 1,308444350 \% \Rightarrow 1,31 \%$$

Vir: OJ, 2003, str. 4–8.

Tabela 1: TLV po posameznih državah za leto 2003

	TLV (v 1000 evrov)	delež v TLV skupaj (v %)
Belgija	1.063.725	9,6
Danska	214.500	1,9
Nemčija	2.323.500	21,0
Grčija	145.350	1,3
Španija	713.550	6,4
Francija	1.090.050	9,8
Irska	106.650	0,9
Italija	1.060.350	9,6
Luksemburg	12.900	0,1
Nizozemska	1.188.975	10,8
Avstrija	176.625	1,6
Portugalska	108.675	0,9
Finska	80.100	0,7
Švedska	281.250	2,5
Velika Britanija	2.482.800	22,5
Skupaj	11.049.000	100,0

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 160.

Tabela 2: Sredstva iz naslova DDV po posameznih državah za leto 2003

	DDV (v 1000 evrov)	delež v DDV skupaj (v %)
Belgija	344.222	2,6
Danska	233.269	1,7
Nemčija	2.988.464	22,4
Grčija	247.909	1,9
Španija	1.165.434	8,7
Francija	2.300.629	17,3
Irska	180.487	1,4
Italija	1.548.802	11,6
Luksemburg	31.946	0,2
Nizozemska	692.101	5,2
Avstrija	327.238	2,5
Portugalska	207.237	1,6
Finska	185.067	1,4
Švedska	348.179	2,6
Velika Britanija	2.518.488	18,9
Skupaj	13.319.472	100,0

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 160.

Tabela 3: Sredstva iz naslova BNP po posameznih državah za leto 2003

	BNP (v 1000 evrov)	delež v BNP skupaj (v %)
Belgija	2.072.895	2,9
Danska	1.428.675	2,1
Nemčija	15.987.626	22,7
Grčija	1.189.364	1,7
Španija	5.591.265	8,0
Francija	11.863.944	16,8
Irska	865.901	1,2
Italija	9.801.352	14,0
Luksemburg	153.265	0,2
Nizozemska	3.451.939	4,9
Avstrija	1.651.189	2,3
Portugalska	994.235	1,4
Finska	1.084.249	1,5
Švedska	1.985.710	2,8
Velika Britanija	12.302.399	17,5
Skupaj	70.424.013	100,0

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 160.

Tabela 4: Lastna sredstva EU po posameznih državah za leto 2003

	TLV (v 1000 evrov)	DDV (v 1000 evrov)	BNP (v 1000 evrov)	Popravek VB (v 1000 evrov)	Skupaj	Skupaj (v %)
Belgija	1.063.725	344.222	2.072.895	248.263	3.729.105	3,9
Danska	214.500	233.269	1.428.675	171.107	2.047.551	2,1
Nemčija	2.323.500	2.988.464	15.987.626	320.442	21.620.032	22,8
Grčija	145.350	247.909	1.189.364	142.446	1.725.069	1,8
Španija	713.550	1.165.434	5.591.265	669.645	8.139.894	8,6
Francija	1.090.050	2.300.629	11.863.944	1.420.900	16.675.523	17,6
Irska	106.650	180.487	865.901	103.706	1.256.744	1,3
Italija	1.060.350	1.548.802	9.801.352	1.173.871	13.584.375	0,1
Luksemburg	12.900	31.946	153.265	18.356	216.467	0,2
Nizozemska	1.188.975	692.101	3.451.939	69.187	5.402.202	5,7
Avstrija	176.625	327.238	1.651.189	33.095	2.188.147	2,3
Portugalska	108.675	207.237	994.235	119.076	1.429.223	1,5
Finska	80.100	185.067	1.084.249	129.856	1.479.272	1,6
Švedska	281.250	348.179	1.985.710	39.800	2.654.939	2,8
Velika Britanija	2.482.800	2.518.488	12.302.399	- 4.659.750	12.643.937	13,3
Skupaj	11.049.000	13.319.472	70.424.013	0	94.792.485	100,0

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 160.

Tabela 5: Struktura lastnih sredstev EU za leto 2003

Lastna sredstva	TLV (v 1000 evrov)	DDV (v 1000 evrov)	BNP (v 1000 evrov)	Skupaj
Skupaj	11.049.000	13.319.472	70.424.013	94.792.485
Skupaj (v %)	11,7	14,1	74,3	100,0

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 160.

Tabela 6: Struktura kmetijskih izdatkov (v mio. evrov)

	Proračun 2003 (EU-15) 1€ = 0,98\$	Proračun 2004 (EU-25) 1€ = 1,07\$	Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)
Rastlinski proizvodi	26.835	28.292	1.457
Žito	603	1.304	701
Riž	180	211	31
Orni izdelki	16.208	17.028	820
Prehrambeni programi	216	234	18
Sladkor	1.654	1.664	10
Olivno olje	2.341	2.351	10
Tekstilni izdelki	908	879	-29
Sadje in zelenjava	1.618	1.599	-19
Proizvodi povezani z vinom	1.381	1.348	-33
Tobak	963	942	-21
Drugi rastlinski proizvodi	763	732	-31
Živalski proizvodi	13.404	13.122	-282
Mleko in mlečni izdelki	2.985	2.925	-60
Govedina in teletina	8.404	8.161	-243
Ovčje in kozje meso	1.805	1.833	28
Prašičje meso, perutnina	210	203	-7
Lokalni razvoj	4.698	6.536	1.838
Pregledovanje kmetijskih izdatkov	-455	-427	28
Druga politična področja	296	347	51
Skupaj	44.778	47.870	3.092

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 30.

Tabela 7: Strukturne operacije (v mrd. evrov, 1999 cene)

	Finančna perspektiva 2000-2006	Finančna perspektiva 2007-2013
Strukturni skladi	165	251
EU-15	140	93
12 kandidatk	25	157
Kohezijski skladi	26	38
EU-15	18	12
12 kandidatk	8	26

Vir: Putten, 2002, str. 24.

Tabela 8: Struktura izdatkov notranje politike (v mio. evrov, tekoče cene)

	Proračun 2003 (EU-15)	Proračun 2004 (EU-25)	Proračun 2004 (EU-25)/ Proračun 2003 (EU-15)
Konkurenca	0,5	0,8	0,3
Kmetijstvo in lokalni razvoj	43,0	51,7	8,7
Zunanje zadeve	6,0	6,0	/
Šolstvo in kultura	692,0	846,9	154,9
Ekonomске in finančne zadeve	63,3	104,8	41,5
Širitev	14,5	235,5	221,0
Zaposlovanje	144,7	161,6	16,9
Podjetništvo	116,3	129,2	12,9
Okolje	221,9	246,0	24,1
Statistika	47,2	52,9	5,7
Ribištvo	74,3	80,2	5,9
Informacijska družba	83,2	93,9	10,7
Sodniške in upravne zadeve	120,4	467,0	346,6
Notranja trgovina	9,1	11,4	2,3
Boj proti prevaram	10,1	11,3	1,2
Administracija	21,3	28,6	7,3
Informacijske in komunikacijske storitve	57,5	64,5	7,0
Regionalna politika	15,0	15,0	/
Zdravstvo in varstvo potrošnikov	96,9	107,7	10,8
Davki	40,7	50,1	9,4
Obrt	1,0	1,4	0,4
Energija in transport	815,6	1 056,5	240,9
Raziskave in tehnološki razvoj	4 310,0	4 815,0	505,0
Skupaj	7 006,0	8 639,5	1 633,5

Vir: Preliminary draft general budget 2004, 2003, str. 40.

Tabela 9: Zmagovalci in poraženci iz sofinanciranja SKP (tekoče cene)

Zmagovalci	mio evro	% BNP	Poraženci	mio. evro	% BNP
Nemčija	672,2	0,03	Francija	-648,5	-0,04
VB	429,6	0,03	Španija	-528,2	-0,07
Nizozemska	168,8	0,03	Grčija	-451,7	-0,30
Italija	134,5	0,01	Irska	-195,8	-0,23
Belgija	110,7	0,03	Danska	-100,6	-0,05
Švedska	62,3	0,02	Portugalska	-23,9	-0,02
Luksemburg	11,6	0,05			
Avstrija	43,8	0,02			
Finska	22,8	0,01			

Vir: Peet, Ussher, 1999, str. 4.

Tabela 10: Zmagovalci in poraženci zamenjave DDV z prispevki BNP

Zmagovalci	mio. evro	Poraženci	mio. evro
Nemčija	708	Italija	-1.236
VB	332	Belgija	-266
Francija	159	Danska	-71
Španija	98	Finska	-45
Avstrija	93		
Portugalska	79		
Švedska	72		
Nizozemska	42		
Grčija	20		
Irska	8		
Luksemburg	7		

Vir: Peet, Ussher, 1999, str. 15.

Tabela 11: Zmagovalci in poraženci splošne korekcije mehanizma

	Trenutni mehanizem	Popravljen mehanizem ¹	Popravljen mehanizem ²
Nemčija	- 1.008	4.110	1.669
Nizozemska	-311	112	-123
Avstrija	-173	68	-54
Švedska	-189	185	50
VB	4.952	3.126	1.819
Ostalih 10 držav	-3.271	-7.601	-3.538

¹ enakomerna razporeditev popusta na 5 držav² države plačujejo 0,3% BNP in se jim potem povrne

Vir: Peet, Ussher, 1999, str. 11.

Tabela 12: Plačniki in prejemniki evropskega proračuna

	Pred popustom VB (v mio. evrov)	Po popustu VB (v mio. evrov)	Po popustu VB (v evrov p.c.)	Po popustu VB (% BNP)
Zmagovalci				
Španija	5.756,9	5.537,2	140,8	1,2
Grčija	4.360,5	4.314,5	410,2	4,1
Irska	2.822,0	2.800,8	765,0	5,1
Portugalska	2.714,8	2.675,4	270,9	3,1
Belgija	1.809,7	1.712,0	168,1	0,8
Luksemburg	721,7	715,0	1.698,3	4,8
Danska	156,5	93,8	17,8	0,1
Finska	46,7	1,4	0,3	0,0
Poraženci				
Nemčija	-10.962,5	-11.456,1	-139,6	-0,6
Francija	-1.197,6	-1.757,2	-30,0	-0,1
Nizozemska	-1.1079,1	-1.224,0	-78,4	-0,4
Švedska	-1.109,6	-1.195,0	-143,0	-0,6
Avstrija	-791,5	-873,9	-108,1	-0,5
VB	-3.117,3	-658,5	-11,2	-0,1
Italija	-131,2	-564,0	-9,8	-0,1

Vir: Peet, Ussher, 1999, str. 8.

Tabela 13: Začetne pogajalske pozicije

	Stabilizacija proračuna	Sofinanciranje SKP	Splošna korekcija mehanizma	Zamenjava DDV/BDP	Reforma strukturne politike
Avstrija	zelo podpira	podpira	podpira	podpira	podpira
Belgija	- ¹	podpira	-	zelo proti	podpira
Danska	-	proti	-	proti	podpira
Finska	-	-	proti	proti	podpira
Francija	podpira	zelo proti	proti	podpira	podpira
Nemčija	zelo podpira	podpira	podpira	podpira	zelo podpira
Grčija	zelo proti	zelo proti	-	-	podpira
Irska	proti	proti	-	-	-
Italija	proti	podpira	proti	zelo proti	podpira
Luksemburg	proti	podpira	-	-	podpira
Nizozemska	zelo podpira	podpira	podpira	podpira	podpira
Portugalska	zelo proti	proti	proti	-	proti
Španija	zelo proti	proti	proti	-	proti
Švedska	zelo podpira	zelo podpira	podpira	-	podpira
VB	zelo podpira	zelo podpira	proti	proti	podpira

¹ zavzema nevtrarno stališče

Vir: Peet, Ussher, 1999, str.17–18.